

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Calendar de inimă

O lacrimă pe un destin tragic: Antim Ivireanul

O lacrimă e un embrion de univers. O lacrimă de durere, de compătimire și de închinare, și o picătură de... pe o piine proaspătă, din care să te împărtășești din el, ca să renască în tine. Pentru că nu trebuia să moară. Pentru că nu trebuia să moară așa. Pentru că ne e rusine că a murit așa. El, Antim Ivireanul!

Știu oare toți cum a murit Antim Ivireanul? Citiți știu? Și citiți, dacă știu, simt amarul remușcării și al rușinii, în numele oamenilor, că marele mitropolit, marele cărturar a trebuit să moară așa?

Și alți vlădici au suferit. Dosoftei a trebuit să pibegească și să moară printre străini. Să sperăm că de moarte bună! După el trăiește *Psaltirea* și *Poezia*. Veniamin Costachi a trebuit să moară într-o chilie de la Slatina ca „*proin mitropolit al Moldovei*”, continuând însă și de acolo să scrie și să lumineze ca un licurici în noaptea unei Moldove stăpinite de un domnitor cu capricii. Sava Brancovici a fost insultat, bătut ca un țihlar, despuizat de tot ce-l mai putea da înfățișare de om, ca să nu mai vorbim de înfățișarea de vlădică! Ilie Iorest a suferit de punere din treaptă din partea propriilor protopopi, la 1643, închisoare la Iernut și batjocuri care nu s-ar fi cuvenit nici celui mai din urmă boțar. Au fost patriarhi de Constantinopol spuzurați de turci în fața catedralei lor. Gurie al nostru a suferit necinstire la bătrânețe, din pricina unor intrigă, care nu vor putea fi iertate niciodată, pentru că vlădica era blând și bun, și luptase eroic, în vremuri grele pentru limba și neamul lui.

Dar Antim Ivireanul! Ce destin a putut avea! Ajuns sclav la Constantinopol, vândut sau furat din Ivria lui natală, de pirai sau de trimiși turcești, cum se mai întâmpla încă în acel sfârșit de secol al șaptesprezecelea, e recuperat de acolo de Constantin Brîncoveanu, care surprinsese în el o știință de om de geniu, de meșter în toate. În Constantinopol ajunsese gravor vestit. L-a adus în Tara Românească pe la 1690. După opt ani devine egumen la Snagov, unde rămâne până în 1705. Ars de focul creației, mereu gata să facă ceva, face acolo o tipografie. Înainte făcuse una la București, care se va numi „Tipografie domnească”. Și n-avea altă ambiție decât să i se zică „Antim tipograf”, cum stă scris pe un manuscris aflat în cîndva la Agapia. Ne spune despre asta marele Melchisedec al Romanului. Tot el ne spune că în 25 de ani cită a stat în Tara Românească, Antim învățase la perfecție limba română. Predica în limba română. România a fost patria lui adevărată. Și ce limbă română a vorbit! A intrat printre clasici. A făcut gloria culturală a epocii Brîncoveanu.

Episcop la Vilcea (1705—1708), nu stă mult și e adus mitropolit al Țării. Nu era lucru puțin. Mai ales pentru un fost străin. E adus în locul marelui Teodosie cel care ne va da împreună cu Frații Greceanu, cu Șerban Cantacuzino și cu Brîncoveanu, *Biblia de la București*, din 1688. Dar nici el nu se va lăsa mai prejos. Ne va lăsa *Didahile*. O carte de predici? Poate. Pentru unii. Pentru cei mai mulți o carte despre moravuri și mentalități.

Ce fin cronicar, acest Antim! Ce subtil observator al vieții de toate zilele, cu ochii căzînd pînă în cotoanele cele mai ascunse ale sufletului contemporanilor. Și în aceeași măsură ale contemporanelor. De neașteptat din partea unui ascet. Dar avea ochi de văzut, urechi de auzit și minte de înțeles. Minte multă, mai ales!

A fost bun român, dar precum stă bine oricui în astfel de situații, nu și i-a uitat nici pe al lui din Georgia. Și cine i-ar putea-o reproșa? Dimpotrivă. I-am reproșat-o dacă i-ar fi uitat. N-ar fi fost un suflet adevărat și om de omenie. Prin 1710 le întemeiază și lor o tipografie acolo — pasiunea lui, tipografia! — și le tipărește chiar o *Biblie* în limba lor, în limba lui de acasă. Trimite pentru aceasta tipografi români. Și românii se duc. Românii sînt generoși și săritori și le plac astfel de gesturi de inimă. Unul din ei, Mihail Stefan, după ce imorimă acolo *Biblia*, pe un exemplar care se mai păstrează odinioară la

Tiflis — poate mai este și azi, căci georgienii își iubesc trecutul — scrie versuri pe Românește. Românașii noștri așteptau să se întoarcă în România lor:

Precum cei străini doresc moșia să-și vadă
Cînt sînt în altă țară de nu pot să șază,
Și ca cei ce-s pre mare bătuți de furtună
Și roagă pe Dumnezeu de liniște bună,
Așa și tipograful două cărți sfîșiră
Laudă neîncetată dau, și mulțumiră!

Dar cine a mai văzut om bun, iubit de cei răi? Cine a mai văzut om deștept, iubit de cei proști? Omul dăruit cu daruri, e dăruit și cu dușmani. Invidia roade și viclenește, sapă la rădăcina omului mare, cu răbdarea carilor și cu orbirea cîrții. Cel mic la suflet n-au cap pentru a se măsura cu cei mari, dar le dă cineva sfaturi cum să dărme și la dărmat de oameni se dovedesc foarte ascultători și pricepuți. Neînstare să scrie o propoziție. găsească curuzuri celui ce scrie o carte. Neînstare să dreagă o fereastră, știu să critice pe cei care fac o casă. Să te ferească Dumnezeu de unii ca aceștia. Dacă ai fi prost ca ei și neîndeminatec, te-ar lăuda atunci, ca pe un om vestit. Și te-ar ajuta ca pe un frate. Și ți-ar fi prieteni, bucușori de egalitate.

Așa s-a întâmplat cu Antim. N-a știut să rămînă mic. N-a știut să-și frneze talentele și să nu și le arate. N-a știut să nu facă nimic, ca să fie iubit. Și mai era și de prin alte părți! Cum i-ar fi iertat-o, de-ar fi fost un neputincios! Dar și-a permis nefericitul și neinspiratul să fie deștept! Ba chiar să știe să scrie și să vorbească frumos. Să scrie printre altele *Didahii*. Și să mai și obraznicească pe cite unii, pe cite unele... Singur și-a organizat complotul împotriva sa.

Mal înti i-au pîrît la Brîncoveanu. Pe la 1711. Și au ticluit totul foarte bine. Intelteptul Brîncoveanu a putut fi înșelat. I-a cerut mitropolitului retragerea. Două întâmplări i-a făcut mitropolitul și Brîncoveanu a înțeles: era pră nedreaptă și invidie. I se întâmplase și lui. Și i se va mai întâmpla. Și el avea curuzul de a fi mare.

Pînă a domnit Brîncoveanu nu i s-a mai făcut supărare vlădicului Antim. A început chiar zidirea mănăstirii care îi poartă numele pînă azi, pe care o va și termina sub Ștefan Cantacuzino. Nimeni nu va ști vreodată cu ce inimă a primit Antim vestea decapitării Brîncoveanului și a coconilor săi!

Ștefan Cantacuzino nu l-a tulburat cu nimic. Dar și lui Ștefan i s-a întors ceea ce făcuse el Brîncoveanului. Veni Nicolae Mavrocordat. Om erudit de altfel. Dar caracterul e una, erudiția e alta. Asta a fost așa de cînd e lumea, și a rămas așa. Unul din curuzurile lumii aceștia! Violent, crud, nesățios de avere, „*turc în toată puterea cuvîntului*”, scrie același Melchisedec.

De cum a urcat pe tronul Țării Românești a și început o prigoană cumplită împotriva a tot ce era român. A adus greci în toate funcțiile mai importante.

Tocmai atunci nemții porniră spre Valahia și cantonară la Clîneni. Nicolae Mavrocordat fugi spre Constantinopol, la turcii lui, să vie cu oaste de apărare. Voi să-l ia și pe Antim cu el, dar Antim îi spuse, cu dreptate, că nu avea de ce să se teamă, că era sigur că nemții nu vor veni spre București. Se pare că într-un scurt interregnum, ca presedinte al Divanului, a ținut chiar loc de domn. Nicolae Mavrocordat se temea că nemții îl vor aduce domn pe Gheorghe Cantacuzino, fiul lui Șerban Cantacuzino. Nemții într-adevăr însă nu înaintază mai departe de Clîneni, pe Valea Oltului.

Nicolae Mavrocordat se întoarce. Tale o multime de boleri, printre care pe vornicul Pătrascu Buzoianu, pe motiv c-ar fi candidat la domnie în lipsa lui.

Pe atunci judecata era simplă: Ori moarte, ori viață. Și uneori înti se tăia capul și după aceea se judeca.

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

1907

După o iarnă bogată în geruri cumplită și încărcată de nămeți muntoși care a făcut să se isprăvească mai repede decît se spera hrana oamenilor și talnii vitelor, sărăcia începu să cotrobăie prin gospodăriile celor sărmani obligîndu-i să ia cu dobîndă bucate de la moșterii și arendași, în schimbul zălogirii brațelor pentru muncă.

Însă cum iarna se lungea mereu iar hrana luată cu dobîndă se isprăvea cam repede, nici zălogul brațelor nu mai ajungea pentru dobîndirea bucatelor, așa că ajunși pe malul prăpastiei, țărani s-au trezit din somnul împlirii, au prins curaj, au pus mîna pe ciomege, și-au dat nemulțumirea pe față și s-au gîndit să-și facă singuri dreptate.

Hambarele bolerești umplute prin sudoarea truditorilor, au început să fie devastate, bucatele împărțite, lozofetii bătuti măr și puși pe fugă, conacele incendiate.

Nemulțumirile au început prin nordul Moldovei, în primăvara anului 1907 și s-au întins cu repeziciunea focului prin toate județele țării. Vestile zburau mai repede decît vîntul și decît gîndul, înfierbîntînd mintile și îndemnîndu-i pe sărmani să sporească focul răscoalei prin noi și noi acțiuni.

Pricopsitii erau cuprinși de spaimă și de îngrijorare; vedeau că răscoala în loc să se potolească se înteteste dar nu vroiau să treacă la îndreptarea orînduilelor strîmte întocmite de ei, ci credeau că tulburările se vor potoli singure sau în cel mai rău caz, vor fi înăbușite în sine. Și cum este știut faptul că bubă nu se tîmăduiește ci se sparge și se întinde atunci cînd, în loc s-o obloiești, apesi pe ea, cam aioda s-au petrecut faptele și cu răzvrătirea flămînzilor: focul răscoalei s-a întins prin mai toate satele, așa că ardeau conacele precum niște facie uriale iar lozofetii și vechiile de la culburile bolerești fugeau ca șobolanii cînd simt că se apropie valul apei ori para focului. Foamea amărîților și oropsitilor care truseră pentru cei ghiftuți, căuta

acum să înghită nu numai bucatele strîmte cu singe și cu sudoare ci să nimicească toate împlările, umilințele și durerile care au fost semădate în lume de răutatea celor la comi, împărțind oamenii în bogati și săraci, în stăpîni și robi, în asupritori și asupriți.

Văzînd cîrmuirea că această răscoală a cuprins întreaga țară și că nu prea are semne de domolire, a hotărît potolirea tulburărilor cu ajutorul armelor. S-a tras cu tunul asupra satelor răzvrătite, s-au împușcat sute de răsculați, au fost ferecați în lanțuri și întemnițați mi de nemulțumii, dar lucrurile tot nu s-au potolii.

Paharul cel mare al suferințelor și al relelor adunate zeci și zeci de ani era prea plin și trebuia odată și odată nu numai să se reverse ci să se și spargă, ca să nu mai adune într-insul alte dureri și alte nedreptăți și alte suferințe...

Valul răscoalei ajunse repede și în județul Buzău. Prin sate, pe la răsruclii de drumuri țărani și adunați plicuri, plicuri tîlmăcînd în fel și chip zvonurile ce umblau pe arpile vîntului, semănd în inimi sîmîntă de nădejde pentru un viitor fără juguri și doruri de îndreptare a lucrurilor strîmbe.

Intr-o zi de sîmbătă, zi de trg sta-tornicită din vremuri de demult, pe cînd erau adunați în orașelul de reședință al județului Buzău sute de țărani din toate satele dimprejur, a bătut și aici ceasul răzuleilor. A fost mult pînă ce s-a strîns primul plic de oameni, în oborul țîrgului unde erau adunate căruțele țărănești.

Primului plic i s-au alăturat altele și altele plicuri și în curînd s-a încheat o întreagă buluceală de răzvrătii care număra cîteva mi de suflete. Înarmați cu topoare, cu coase, cu furci, cu ciomege, cu uluci și cu

pari de prin garduri, au pornit către centrul comercial al țîrgului, unde se aflau înșirate prăvăliile bogătanilor și ale neguțătorilor speculanți și către primăria țîrgului unde se zvonise că erau adunați toți boierii care aveau moșii prin preajmă.

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. Bisceanu I. Ionel

Nostalgie

Am locuit, prin veacuri, într-o casă în deal rotund, sub tel uitat și vechi. În așteptare obloanele perechi, — foșnea, cu fald, perdeaua vaporosă.

În camera ce da spre înfînit, pereții, căpșuși cu cărți de seamă și cărturari în rame de aramă, — ah! — locul ideal de-a fi citit! ah! — locul ideal de-a fi murit!

Or, poate, casa-aceea-i doar legendă, cîldită dintr-un dor cădelnițat. Iar dacă, totuși, ea a existat, — uitarea a luat-o în arendă și-amurgul a înscris-o în agendă.

Era frumos pe cînd eram sărac! Și nu aveam, pe ușă, etichetă

Pescar, la țărmlu forfecat în cretă, nu știu cum cheia mi-a căzut în lac și mi-am uitat adresa desueta, — pierdut în luptele acestui veac.

Al. Andrițoiu

„Acum slobozește, Stăpîne”...

Templul din Ierusalim era pentru poporul lui Israel centrul vieții sale spirituale. Aici oamenii îl descopereau pe Dumnezeu, aici veneau cu toate problemele, necazurile și bucuriile, aici împlineau tot felul de rînduiri referitoare la viața de zi cu zi, cit și la evenimentele mai mari familiale, sociale, naționale.

Aducerea pruncului Iisus la templu de către Sf. Fecioară Maria și dreptul Iosif, se înscrie în istorie ca un act de împlinire a rînduilelor V. Testament de către Fiul lui Dumnezeu, care în felul acesta le confirmă, pentru ca numai după această confirmare să porceadă la transfigurarea lor prin întreaga Sa activitate dumnezeiască și mîntuitoare.

Aducerea lui Iisus la templu este echivalentă cu închinarea, dedicarea, consacrarea Sa pentru tot ceea ce avea să împlinească mai tîrziu. Acest eveniment, sărbătorit în Biserica ortodoxă la 2 februarie, ne pune în față un alt personaj al V. Testament dar și al celui Nou, dreptul Simeon. Sf. Tradiție relatează că atunci cînd acesta — aflîndu-se într-un colectiv de traducere a cărților sfinte — a ajuns la un pasaj referitor la nașterea Mîntuitorului din Fecioară, îndoiindu-se de acest fapt, i s-a promis că nu va muri pînă ce nu va vedea cu ochii lui minunea. Și dreptul Simeon era trăind în templu, îndelungat în zile, petrecînd în rugăciune și așteptînd împlinirea rînduilelor lui Dumnezeu în legătură cu el. Așteptarea lui la templu, reprezintă așteptarea întregului V. Testament pentru nașterea lui Mesia. Nu era o așteptare obișnuită, ci specială, o așteptare întemeiată pe o speranță puternică întrucît la mijloc era făgăduința lui Dumnezeu. Evenimentul urma să se producă „după cuvîntul Tău”, cum însuși dreptul va zice, adică după promisiunea divină.

Sf. Simeon se înclină cucernic primind pruncul dumnezeiesc, iar Sf. Părinți vîd în aceasta închinarea întregului V. Testament în fața Fiului lui Dumnezeu, dar este interesant de remarcat, că îl primește pe prunc ca și cum în același timp, la rîndul lui, L-ar oferi, L-ar închina lui Dumnezeu. Privirea dreptului este tandră și gînditoare. Este puțin înfricoșat de momentul la care e martor, realizînd anvergură și implicațiile acestui eveniment extraordinar, numit Iisus Hristos-Emanuel, care avea să schimbe în mod minunat și definitiv cursul istoriei lumii. El înțelege deci importanța acestui fapt și mărturisește: „Căci văzură ochii mei mîntuirea Ta pe care ai gătit-o înaintea feței tuturor popoarelor”... de aceea, liniștit, cu ușurare și bucurie poate exclama: „Acum slobozește, Stăpîne, pe robul tău în pace”. Și din înfățișarea iconografică și din cuvintele ce le pronunță se vede smerenia lui: El se înclină cucernic și se numește „robul” lui Dumnezeu, robul celui pe care-L ține în mîini. De aceea se vede că nu îl ține oricum, nu indiferent, nu prea intim, ci cu deferență și sîfială. Puțin mirat și înfricoșat.

De altfel această smerenie-închinare este vizibilă la toate personajele din iconă: Sf. Fecioară, îmbrăcată în haină roșie, culoare

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. Teodor Damian

NOUL TESTAMENT DE LA BĂLGRAĐ (Alba Iulia)

— 340 de ani de la tipărirea lui —

La 20 ianuarie s-au împlinit 340 de ani de când Mitropolitul Simion Ștefan a tipărit prima traducere integrală a Noului Testament în românește. Prilejul este nimerit de a reaminti locul pe care-l ocupă mitropolitul bălgărean în mișcarea religioasă a românilor ardeleni, influența cărții sale asupra introducerii limbii române în cărțile de slujbă bisericească și importanța ei pentru literatura română, ea fiind un moment deosebit din istoria limbii române literare.

Simion Ștefan a fost ales mitropolit în martie 1643, de principele Gh. Rákoczy, tocmai în timpul când se dezlănțuia asupra românilor din Transilvania cea mai aprigă propagandă calvină. Prin decretul de recunoaștere din 10 octombrie 1643, noul numit i s-a impus un riguros program de calvinizare. Dind dovadă de curaj și dirzenie, el nu a respectat programul impus, așa că viața Bisericii și a poporului român din Transilvania a rămas neschimbată. În cei treisprezece ani de păstorie (1643—1656) nu s-a înstrăinat de credincioși, a ținut trează conștiința ortodoxă și românească în suflitele lor, și-a îndeplinit îndatoririle sale arhieresti, refuzând să împlinescă sarcinile umiltoare impuse de cîrmuitoarii de atunci ai Transilvaniei. El a lăsat culturii românești acel dar neprețuit care este Noul Testament din 1648, a cărui tipărire se încadrează în curentul larg umanist de culturalizare a poporului și de apărare a Ortodoxiei românești.

„Izvodirea“ (traducerea) s-a făcut din grecește, latinește și slavonește de călugărul Silvestru de la Govora. Murind, n-a terminat traducerea. Aceasta, fiind făcută de un ortodox, a fost „post-leduită“ (revăzută). Continuatorii lui Silvestru au fost preoți cu carte din Ardeal, dovadă, frecvența ardelenismelor în textul tradus, poate însă și unii cărturari din Țara Românească: Meletie Macedoneanu și Daniil Panoneanu. Traducătorii au cercetat și vechile traduceri românești — manuscrise sau tipărite. Ediția Noului Testament din 1648 se prezintă, deci, „ca o încununare a străduințelor cărturarilor de pînă atunci de a da cuvîntul lui Dumnezeu în limba proprie a credincioșilor“.

Noul Testament este o operă masivă (672 p.), împărțită în capitole și stihuri. Fiecare capitol are un rezumat. De remarcat este spațiul rezervat pentru trimiteri, pentru explicarea unor termeni străini, a unor cuvinte românești cu circulație restrînsă din domenii variate și pentru unele comentarii (exegeză). Aceste note marginale sînt considerate ca un început de dicționar explicativ al limbii noastre.

Noul Testament poate fi considerat primul „manual“ de introducere și exegeză biblică din teologia românească. Are 23 de „predoslovii“ originale la cărțile respective, cu excepția Epistolei către Filimon, a Epistolelor II și III ale Sf. Ioan și a Apocalipsei. Aceste „predoslovii“ prezintă scurte date istorice și geografice despre orașele sau ținuturile cercetate de Sf. Apostoli, date despre autori, despre timpul, locul și limba cărților și despre cuprinsul lor. În ele se amintesc și unii Sf. Părinți și scriitorii bisericești, fapt ce ne arată că alcătuirii lor nu erau calvini, ci români, ortodocși, care au lucrat și la traducerea propriu-zisă.

Opera lui Simion Ștefan s-a bucurat de o autoritate deosebită între scrierile bisericești din sec. al XVII-lea. În Biblia de la București din 1688 au fost reproduse „predosloviile“ la Marcu, Luca și Ioan și preluat textul propriu-zis, prin transcriere sau schimbări neînsemnate de limbă, cerute de evoluția ei. Noul Testament a mai fost folosit și la ediția celui din București, din 1703, a lui Antim Ivireanu și apreciat și folosit, mai tîrziu, de Andrei Șaguna la revizuirea și retipărirea Biblii de la Sibiu, din 1856—1858.

Limba folosită de Simion Ștefan este apropiată de limba poporului, fiind de mare frumusețe literară. Pe timpul lui ea era chemată să exprime cugetarea proprie a unui scriitor cu vederi mo-

derne. Ea începea astfel să capete un caracter mai intelectual și în același timp ceva din noblețea și demnitatea limbilor de cultură. S. Ștefan găsește mijloace suficiente ca să-și exprime limpede și sugestiv ideile și simțirea care-l însușește. El scrie într-o limbă a cărei claritate merge mîna în mîna cu frumusețea plină de plasticitate a expresiunii. Limba Noului Testament constituie temelia pe care s-a făcut, în secolele următoare, limba română literară.

Noul Testament are două „Predoslovii“. În prima, semnată de Mitropolit, se aduc mulțumiri protocolare lui Gh. Rákoczy pentru ajutorul dat la tipărire, deși s-a dovedit că s-a tipărit cu bani încasați de la preoții români.

A doua „predoslovie“ către cititori, nesemnată, prezintă un interes deosebit pentru istoria literaturii române, pentru problemele care le-a ridicat acum 340 de ani.

Preocupat de grija de a reda cît mai exact în românește textul Noului Testament, Simion Ștefan semnaleză, pentru prima dată în istoria literaturii române, problema neologismelor. Întîlnind în textul grecesc cuvinte cărora negăsindu-le corespondent în limba română, el le lasă netraduse, dar le îmbracă într-o haină fonetică și morfologică românească. În felul acesta, prin Noul Testament de la Bălgărad, au intrat în limba noastră o serie de neologisme, cu care s-a îmbogățit limba literară românească.

Ceea ce constituie titlul de glorie al lui Simion Ștefan este grija lui de a-și face traducerea într-o limbă înțeleasă de toți românii. Plecînd de la constatarea că limba română are dialecte și graiuri, el își dă silința să aleagă numai cuvintele înțelese de românii de pretutindeni, asemănîndu-le cu banii care circulă peste tot; iar cînd sforțările lui se izbesc uneori de neputința de a găsi întotdeauna cuvîntul căutat, el se apără, spunînd cu durere „că vina nu este a lui, ci a aceluia care a răsflat românii printr-alte țări, de și-au amestecat cuvintele cu alte limbi“. Preocuparea lui Simion Ștefan de a fi înțeles de românii de pretutindeni ilustrează ideea unității culturale a tuturor românilor.

Simion Ștefan a fost primul îndrumător al limbii noastre literare. Prin tipărirea cărților sfinte în graiul muntenesc, Coreși a pus bazele limbii noastre literare și a deșteptat totodată conștiința unității etnice a românilor de pretutindeni. La cîteva decenii după el, Varlaam vrea să fie înțeles de întreaga „seminție românească“, dar scrie într-o limbă cu un pronunțat colorit regional moldovenesc. Spre deosebire de ei, Simion Ștefan pune problema formării și a dezvoltării limbii noastre literare. Printr-o ageră intuiție el își dă seama nu numai de continua evoluție a limbii, care se îndreaptă spontan spre deosebiri dialectale, dar afirmă hotărît că rolul scriitorilor este de a se opune tendințelor regionale de diferențiere, prin crearea unei limbi literare comune pentru toți românii. El este primul cărturar care ajunge la convingerea că limba poate și trebuie să fie cultivată și perfecționată pe cale literară. Precizînd acest ideal lingvistic, Simion Ștefan pornește lupta pentru înlăturarea provincialismelor și năzuiește, pe această cale, să facă din literatura românească cu adevărat patrimoniul intelectual și moral al tuturor românilor.

Prin traducerea românească a Noului Testament, Simion Ștefan a urmărit să redea mai ales „înțelesul“, pentru că „Scriptura fără înțeles iaste ca trupul fără suflet“. Intenția lui de a prinde în primul rînd sensul textului și de a-l reda apoi prin cuvinte înțelese de toți românii, îl deosebește de vechii traducători ai cărților sfinte, care au tradus mai mult cuvintele decît ideile.

Strîns legată de opera de unificare lingvistică stă preocuparea lui de a îmbogăți și de a scoate

(Continuare în pag. a 6-a)

Prot. Ieremia B. Ghita

Schimonahul IRINARH PRODROMITUL

Unul dintre harnicii călugări români, remarcabil printr-o bogată activitate culturală desfășurată în sfîntul Munte Athos, este schimonahul Irinarh.

Din documentele de arhivă ale schitului românesc Prodromul, rezultă că viitorul schimonah athonit s-a născut la anul 1848, în satul Devesel, comuna Burila Mică, județul Mehedinți, deși el consemnează pe diferite opere personale altă localitate. Astrel, spre pildă, în titlul manuscrisului „Mănăstirea Vătoped“, citim: „De loc născut în comuna Mîleni, plasa Blahnița, jud. Mehedinți“, sau, în altă parte: „Plasa Blahnița, jud. Mehedinți, comuna Mîleni“.

Nu se cunosc preocupările sale pînă la vârsta de 36 de ani, cînd este primit în obștea schitului Prodromul. Cert este că era un poliglot. În scrierile păstrate de la el, găsim bibliografii în limbile greacă, latină, germană, franceză, engleză, rusă și română.

După trei ani de noviciat, primește voturile monahale în anul 1887, cînd se și retrage la Mănăstirea Cocoș din Dobrogea, de unde, în 1889 se reîntoarce la metania sa din Sfîntul Munte, stabilîndu-se aici pentru restul vieții.

Schimonahul Irinarh își începe activitatea culturală prin copierea unor manuscrise rare, considerate necesare și folositoare duhovniciei fraților monahi români stabiliți departe de țara lor natală. Dintre ele se păstrează următoarele: *Critici Ratu-lui* (1892), cuprinzînd învățături despre patimile Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, învierea morților, cuvinte patristice, ascetice și vieți de sfinți; *Floarea Darului* (1894—1895) în două volume, avînd bogate învățături morale, culese din scrierile marilor ierarhi ai Ortodoxiei, copiată, după propria mărturisire, fiindcă

„foarte rar se află tipărită“ și este „foarte folositoare fiecărei creștin a cărui suflet este cît și trupește, acum înțîia oară scrisă cu litere străbune“; *Sfîntul Simeon Noul Cuvîntător de Dumnezeu* (1898) și *Sfîntul Nii Athonitul* (1899).

După aceste lucrări de pionierat în arta caligrafiei și a miniaturisticii, schimonahul Irinarh realizează o monumentală operă originală cu caracter istoric și duhovnicesc. Astfel, în anul 1898 începe *Istoria Sfîntului Munte*. Primul volum cuprinde monografia intitulată *Schitul Românesc Prodromul* (1901), scrisă în două volume (primul dispărut). După un scurt istoric al Muntelui Athos, descrie așezămîntul românesc, cu biserică, paraxilisele, spitalul, biblioteca, arhiva, gospodăria, viața duhovnicescă și preocupările monahilor. Dintr-un autograf, aflăm că „tomul doi s-au lucrat în cinci ani și trei zile, ziua și noaptea, nefcetat“. Scopul întocmirii acestei lucrări îl justifică însuși autorul, zicînd: „Fondarea chinovniului românesc Prodromul, precum și zugrăvirea sfinței Icoane a maicii Dumnezeu, cu nume Prodromita, precum și minunile ei, pe care nu mulți le știe, cred că nu puțin vă va folosi“. Pentru întocmirea acestei lucrări, s-au „cercetat toate bibliotecile Athonului“, cum notează neobositul călugăr.

După prezentarea documentată a schitului românesc, considerată și ca o datorie de conștiință, deoarece mulți ignorau importanța și valoarea acestei vetre românești, schimonahul Irinarh poruncește la redactarea istoriei tuturor mănăstirilor athonite. Cine a avut ocazia să vadă sau să citească aceste impresionante volume de istorie și artă, rămîne profund emoționat.

(Continuare în pag. a 4-a)

Arhim. Veniamin Micle

„Acum slobozește, Stăpîne“...

(Continuare din pag. 1)

ce simbolizează durerea pentru sabia ce va trece prin sufletul ei după proorocia lui Simeon (Luca 2, 35); dreptul Iosif care privește trist și parcă neînțelegînd întru totul ceea ce se petrece în acel moment, ținînd în mîna doi porumbei rînduiți pentru împlinirea legii într-o astfel de împrejurare; proorocița Ana, în vîrstă de 84 ani care își petrecea la templu zilele în post și rugăciune.

Mîntuitorul Hristos a trebuit să se integreze în rînduieșle legii V. Testament pentru a o putea transfigura, desăvîrșind interior și nu din exterior, pentru ca această transformare să nu fie formală, de suprafață, ci esențială, profundă, statornică și definitivă.

Prezentarea pruncului Iisus la templu, capătă peste vremuri încă o semnificație referitoare la legătura noastră, a celor credincioși, cu templul lui Dumnezeu.

Mesajul sărbătorii ne amintește că orice împlinire a dumnezeieștilor rînduieșle pentru mîntuirea sufletului se săvîrșește în Biserica lui Dumnezeu, în comuniunea sfinților, prin Sf. Taine instituite special în acest scop și care sînt toate la un loc, noile noastre rînduieșle mîntuitoare, căci așa cum templul avea vechile lui rînduieșle care vizau îndreptarea omului și apropierea lui de Dumnezeu, tot așa Biserica, Noul Templu întemeiat de Fiul lui Dumnezeu care este înălțare și transfigurare a celui vechi, are și ea rînduieșle ei a căror împlinire mijlocește credinciosului comuniunea cu Dumnezeu, mîntuirea.

În Biserica slavei Domnului Îl descoperim pe Cel ce „face toate lucrurile noi“ (Apoc. 21, 5) pe Cel ce este „mîntuirea gătită înaintea feței tuturor popoarelor, Lumină spre descoperirea neamurilor și slava poporului celui binecredincios“.

1907

(Continuare din pag. 1)

În fața primăriei țărani s-au oprit și au început să strige la cei dinlăuntru:

— Să lasă boierii afară, să stea de vorbă cu noi ca să tocim învoiele de iznoavă și să ni se facă dreptate, nu să ne lase pe mina arendașilor și a logofetilor boierești, care iau de pe noi șapte piei! Să lasă boierii la vedere, nu să dea dosul, că de nu, fărîmăm toate ferestrele și intrăm noi la ei, ca să stăm de vorbă!

Dar boierii înspăimîntați la culme de isprăvile pe care le săvîrșiseră răsulații pînă atunci, se sfătuiră în grabă și văzînd că armata intrînză să le vină în ajutor, s-au furișat cu toții pe usa din spatele clădirii fugînd și pitindu-se care pe unde apucară.

După cîțeva vreme de adăstare cîțiva răsulați mai îndrăzneți au dat buzna în lăcașul primăriei fărîmînd ușa încuiată de la intrare. Au pătruns prin toate încăperile care rămăseseră goale, căuțînd vreo urmă de boier, dar n-au găsit pe nimeni. De la o fereastră a catului de sus, unul dintre răzvrătiți le strigă celor adunați în fața clădirii:

— Măi fraților, boierii au dat dosul, așa că nu mai avem cu cine sta de vorbă!

Chiar în acele clipe se auzi un foc de armă ce puse capăt acestor cuvinte. Sosise un detașament de cavalerie care înconjurase piața din fața primăriei precum și clădirea în care intraseră o parte din răsulați.

Unul dintre ofițerii ce conduceau detașamentul, îndreptă arma și ochi spre cel ce vorbea de la fereastra catului de sus și trase; răzvrătiții duse mințile către frunte unde nimerise glonte și apoi se prăbuși cu un pleacăci greoi, peste pervazul ferestrei, pe caldarîm.

Armele călărașilor și săbiile ofițerilor erau îndreptate către cei bulucii în piața primăriei. Cîțiva dintre răsulați îndrăzneți să se împotrivescă spre a scăpa din încercuire, aruncînd spre oștii cu pietre scoase din caldarîm dar o salvă de gloanțe îi culcară la pămînt, parte omorîndu-i,

parte schiodîndu-i. Cei rămași teferi s-au potolit deplin. O somatie scurtă rostită de către un ofițer și urmată de o nouă salvă de împuscături trasă de data aceasta în văzduh, pentru intimidare, îi făcură și pe răzvrătiții care au pătruns în primărie, să lasă unul cîte unul cu minile în sus și să se alinieze în fața răsulaților din piață; aceștia au fost socotiți capi de rebeliune. Cîțiva oșteni au primit poruncă să adune coasele, topoarele, furcele, ciomegele și rezevele răsulaților, care fuseseră făcute grămadă într-o parte a pieței.

În fața atîtor arme îndreptate asupra lor, răzvrătiții nu s-au mai împotrivit. Apoi, precum oile la pășune, au fost înconotați, excortăți de călărași și porniți către dealul pușcăriei, unde aveau să ispășească ani îndelungați de temniță grea.

La cea încierare au fost părtași și cîțiva dintre sătenii din Dedulești care s-au nimerit a fi acolo de față, în acea zi de tirg, la acele întîmplări de vrednică aducere aminte.

Alături de ceilalți părtași la răscoală, au fost și ei judecați, condamnați și întemnițați.

Cei doi arendași ce se aflau în satul Dedulești, anume domnul Ștefan și jupîn Păscu, au apucat de au scăpat cu zile, fugînd care în cotro și nici după potolirea răscoalei nu s-au mai înturnat în sat. Dar plecarea dumneașlor a prins tare bine sătenilor noștri, pentru că într-o noapte, hambarele cu bucate au fost ușurate de tot cuprinsul lor iar flămînzii noștri se îndestulă din belșug în acele zile de mari lipsuri.

Zadarnic au iscodit primarul și jandarmii să se afle ce s-au făcut jandarmii să se afle ce s-a făcut unde s-au dus dumneașlor domnișii arendași, pentru că nu li s-a mai putut da de urmă... Așa că trecînd timpul, lucrurile s-au potolit și au trecut în lumea amintirilor.

Iar povestirea acelor întîmplări, noi am auzit-o chiar din gura celor care au luat parte la acea răscoală țărănească și v-o povestim și domniilor voastre ca s-o cunoașteți și mai cu osebire ca să aducem cînstire martirilor care au căzut atunci.

O lacrimă pe un destin tragic: Antim Ivireanul

(Continuare din pag. 1)

Cînd se judeca în tîhnă și se făcea dreptate, ea nu mai putea fi restabilită decît pedesînd iataganul călăului. Alți vinovați nu se găseau.

Dar răzburarea cumpărită a lui Nicolae Mavrocordat s-a îndreptat mai ales împotriva mitropolitului. L-a reclamat Patriarhiei din Constantinopol și acolo găsi grei de-al lui care să facă ce dorea cu el. Și el dorea moartea mitropolitului. Cel de la Constantinopol, săracii de el, trăind „sub vremi“, rămași doar de formă acolo și plătîndu-și anierile cu supunere fără glas Inaltei Porți, îl condamnă pe Antim fără să-l vadă, fără să-l asculte, fără să-l chemă să se apere. Îl condamnă mai întîi la moarte spirituală. Gîndeau că e totuși mai puțin decît cealaltă, deși ar fi trebuit să gîndească dimpotrivă. Dar cine știe. Poate se mai gîndeau la vreo tertare. Din cealaltă nu-l mai putea aduce înapoi nici o tertare!

Îl dezbrăcără de har. Îl întoarseră la starea de monah prost, îl numiră vrăjitor și criminal, cum le spuse Nicolae Mavrocordat și îl destină exilului și întoarcerii la sclavie, la Muntele Sinai, în Arabia.

Patriarhul Ieremia n-a ezitat să spună totuși că Poarta l-a cerut caterisirea, pentru că Antim se răzvrătise împotriva Porții. Asta era. Așa îl pirise Mavrocordat. Dar Mavrocordat nu fu multumit. El, în țară, îl scoase și din tagmă și din nume și-l întoarse la Andrei, sclavul descoperit de Brîncoveanu odinioară la Constantinopol. Nu-l mai lăsa nici monah. Așa-l trimise spre Arabia cu poruncă stranică dată turcilor însoțitori să nu ajungă acolo niciodată.

Del Chiaro, unul din foștii secretari ai lui Brîncoveanu, descrie cum s-au petrecut toate acestea, și cum „Andrei“ a fost dat în seama cîtorva turci care l-au dus într-un ear pînă la riul Dulcia care trece prin Adrianopole (Marfa?) și acolo l-au înecat. Nu s-a aflat despre aceasta decît mai tîrziu. Țara îl credea în Arabia la Muntele Sinai, la mănăstirea Sfînta Ecaterina.

Del Chiaro notează că vestea „puse toată Valahia într-o orbilă consternațiune“. Se mai știe oare că toate acestea

asa s-au petrecut cu marele Antim Ivireanul? Cu „tipograful“ românior și al ivirenilor?

Cu cel care tipărise Psaltirea (1694) cu versuri și închinare Domnitorului, Evanghelia (1697), Carte sau lumină din dogmele Bisericii răsăritului (1699), Floarea darurilor, de pe grece scoasă pe române (1700), Noul Testament (1703), Antiochion, adică floarea cuvintelor (1705), Evhologhion (1706, ed. a 2-a 1713), Adunarea slujbei Adormirei Născătoarei de Dumnezeu (1706), Învățătură bisericească (1710), Octoih (1712), Liturghier (1713), Capete de poruncă la toată ceata bisericească (1714) — ce titlu frumos! — Ceaslov (1715) și în sfîrșit Predice, vestitele sale Didahii, rămase în manuscris (publicate de I. Bianu, 1886 și de Erbineanu — 1888—1889, în 2 vol. cu o biografie de Melchisedec). Acestea mai ales l-au introdus pe drept cuvînt în istoria literaturii române. Și-a publicat și la Snagov, la Rimnic, la București, la Tîrgoviște și la Tîlfiș. Se crede că între 1680—1682, pe cînd încă nu era monah, Antim a făcut o călătorie la Iași. În suita patriarhului Dositei al Ierusalimului și unde ar fi rămas mai mult. Ar fi chiar menționat de Mitrofan printr-un tipograf „Viețitor Sfinților“ din 1683 (cf. Dragoș Morărescu, *O nouă ipostază cu privire la Antim Ivireanul*, în „Cintarea României“ nr. 2, 1982, p. 41—42; v. și același, *O parte din biblioteca lui Antim Ivireanul*, în „Manuscriptum“, XVII, 4, 1986, p. 157).

Acesta fusese Antim Ivireanul și sîntem departe de a fi spus totul despre dînsul. Iar acum? Vrăjitor. Criminal. Complottist. Dat pe mina cîtorva brute care se vor fi bucurat că pot prăvăli în noroi un diamant, că-l pot cobori pînă la măsura lor! Căci nu e mai mare satisfacție pentru brute, decît să scadă totul pînă la măsura lor.

Cînd intrăm în mănăstirea lui în București, să ne gîndim la toate acestea și să lăsăm să ne cadă o lacrimă pe lespedea acestui destin tragic și nedrept. Ea, lacrima, îi va îmbrăca din nou în veșmînt arhieresc, îi va pune mitra pe capul său înțelept, îi va da cîrja în minile sale de artist și-l va reazeza pe scaunul său de cinste, cu metanie și cu evlavie. Sfîntul nostru Antim Martirul.

Proclamația de la Padeș

Dintre toate documentele scrise, rămase de la Tudor Vladimirescu, Proclamația de la Padeș este textul care se impune cu cea mai mare pregnanță atenției apreciative a celor care se încumetă să încercăm să descifreze, din perspectiva mersului înaintea al istoriei, semnificațiile majore ale mișcării pandurilor de la 1821. Confruntarea ei cu actele imediat următoare emanând de la aceeași sursă nu face decât să scoată la iveală măsura caracterului ei de sinteză vizionară precum și perspectivitatea politică, crezul vaticinilor al autorului, concepția de ansamblu a acțiunii revoluționare a acestuia.

Prin titlu, Proclamația de la Padeș se reclamă de la ceea ce numim noi *Declarația universală a drepturilor omului*, pe care Tudor în acel an o putuse cunoaște în embrion datorită contactului inevitabil cu conținutul juridic al actului de la 26 august 1789, primul nucleu sintetic de constituție preconizată de corifeii Revoluției Franceze. Reține atenția în mod special baza socială pentru prima oară în istoria acestei țări, considerabilă lărgită, tinzând spre un ideal de democrație anticipând fără echivoc obiectivele revoluționare de la 1848. Manifestul lui Tudor se adresează întregului norod omenesc de pe tot cuprinsul patriei fără deosebire de neam. Întrucât accepția acestui ultim cuvânt poate fi înțeleasă prin acei ani atât ca nație cât și ca stare socială rezultă de aici că apelul căpeteniei de panduri trebuia să-și găsească rezonanța printre rândurile cele mai largi ale populației țării. Într-un asemenea caracter de chemare universală oferă de la bun început evenimentului istoric căruia îi servește drept preambul o dimensiune de masă, iar norodului un drept exclusiv de făuritor activ, de prețuitor și constructor nemijlocit al propriului său destin.

În continuare, eforturile lui Tudor se concentrează sub toate laturile în vederea asigurării imperioase a unei cifre mai convingătoare legitimității a acțiunii revoluționare. Importanța pe care o acordă al justificării violentei revoluționare pare să fie capitală pentru gânditorul politic pătruns adinc de realismul împrejurărilor pe fundalul

căruia trebuia să evolueze. I-o impunea activitatea întregului continent pentru singurările unui sfert de veac de revoluție franceză, i-o impunea climatul de restaurare a vechilor orânduiri conservatoare, i-o impunea atmosfera recent creată de pe urma Congresului de la Viena a unei relative acalmii. Dar, mai presus, i-o impunea simțul său ereditar al justiției immanente care trebuia să domine întotdeauna și peste tot acolo unde se acțiunea. Dar mai presus i-o impunea crezul îndătinat al oamenilor și locurilor țării sale în respectul pentru ordinea constituită și cimentată prin tradiție, respect pentru care se socotea îndatorat în virtutea primatului moral al lucrurilor de a cărui legătură cu preceptele divine ei nu putea, în contextul epocii, să nu pomenească, ca un om perfect conștient de forța sugestivă a acestui fel de argumente.

Realismul său politic părea să-i ofere o soluție prin care scrupulele sale de credincios față de stăpînire ca emanație divină și de devotat cauzei norodului românesc în numele căruia se adresa stăpînirii, să nu fie afectate, indicînd drept răul de căpetenie — abuzurile și pingărirea dreptăților ancestrale, autohtone, din partea administrației fanariote în monstruoasă cîrdașie cu unele elemente ale căpeteniilor locale. Același negătaduit simț al realității politice îi dicta în consecință linia politică pe care el o trasează în cele câteva fraze lapidare de la mijlocul „Proclamației”: „Veniiți, dară, fraților cu toții, ca, cu răul să pierdem pe cel rău, ca să ne fie nouă bine, și să se aleagă din căpeteniile noastre cei care pot să fie buni. Aceia sînt ai noștri și cu noi împreună vor lucra binele, ca să le zic și lor bine, precum ni sînt făgăduiri” (Acad. Rom. *Izvoare contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, București, 1921, p. 7).

Intuiția sa perfectă spunîndu-i însă că un îndemn la răfuială de acest fel prezintă însă în primul rînd marele neajuns al unor manifestări anarhice, reprobabile din toate privințele, în finalul Proclamației, Tudor avertizează cu toată riguroasa asupra necesității imperioase, pentru reusita revoluției, a unui discernămînt nestirbit de care membrii adunării celei orînduite pentru binele și folosul a toată țara trebuia să dea dovadă în acțiunile lor, căci numai astfel se poate spune că dreptatea este cea care îi călăuzește.

Ion Olteanu

MARIA DE MANGOP

În „Tara de Sus” a Moldovei, poate chiar „locul cel mai bogat în urme istorice, sfînt de faptele domnitorilor, credința vîlădicilor, înțelepciunea cărturarilor și sudoarea țăranelor” cum afirma istoricul Dimitrie Onciul, asemenea unei candelă în care se termină uleiul, se stingea din viață, în decembrie 1477, prințesa bizantină de neam împărătesc MARIA DE MANGOP. Cred că orice iubitor de neam și țară, de cultură și frumos, care a ținut ca măcar o dată în viață, să-și cîntească strămoșii, la ei acasă, fără îndolală își amintește, că în necropola volevodată de la Putna, în camera mormintelor, sub fereastra din partea de nord, față în față cu mormintul „Soarelui Moldovei”, se găsește frumos împodobit și bine păstrat mormintul Mariei de Mangop, a doua soție a domnului Moldovei, ce-și doarme și el somnul de veci aici, sub lespedea de marmură de Carrara, pregătit pe cînd Ștefan era încă domn al țării. Piatra de mormint a Mariei de Mangop așezată pe un soclu înalt, are partea vizibilă, decorată cu motive gotice puternic reliefate. Lespedea este ornamentată cu vrezuri de frunze și flori împletindu-se și formînd două medaloane ovale. Pe partea superioară două păsări ciugulesc din nectarul florilor. De jur împrejur, inscripția în slavonă glăsuiește: „În anul 6985, luna decembrie, în 19, a răposat binecredincioasa roabă a lui Dumnezeu Maria, doamna Binecredincioasă. Io Ștefan Voevod Domnul Țării Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod”.

„Maria de Mangop — era fiica lui Isac, din familia imperială a Comnenilor și Paleologilor (care în sec. XV, înrudit, formau una și aceeași familie), stăpînitorul cetății Mangop, situată la nordul Mării Negre, în sud-estul Crimeii. După 1453, cînd imperiul Bizantin, cadu în mâinile turcilor, o ramură a ultimei familii domnitoare, se refugiază în Trapezunt, care numai după opt ani, în 1461, va avea aceeași soartă crudă și nemiloasă. Însă Comnenii fug și de aici, în sud-estul Crimeii, unde era o stăpînire creștină, sub hanul de Crim, cum spune cronică putneană. Aici recunoscînd stăpînirea hanului tătarilor, primesc de la acesta cetatea Mangop sau Theodoro (Sf. Teodor). Tatăl Mariei, ISAC, era fiul lui Alecu Comnenul și un fiu al acestuia, deci frate cu Isac, avea legături strînsse, cu domnul Moldovei, mult înainte de 1472, cînd se crede că ar fi avut loc căsătoria lui Ștefan cel Mare cu prințesa bizantină. Aceasta ar duce implicit la concluzia că Ștefan a cunoscut pe Maria și poate chiar și căsătoria să fi avut loc înainte de 14 septembrie 1472 (data nunții) și că Petru, citat într-un document din 13 decembrie 1471, ar fi fiul legitim al acestei căsătorii (vezi Ursu I., Ștefan cel Mare, Buc. 1925, p. 43). Oricum, dacă Evdochia de Chiev, prima soție, are cu Ștefan doar doi fiu, Alexandru și Elena, Petru nu poate fi decît copilul Mariei de Mangop, nicidecum un copil din flori, cum tendențios, a încercat să se spună, deoarece copiii nelegitimi, nu apar niciodată citați în documente (ex. Rares). Dar doi ani mai tîrziu, într-un alt document din 13 septembrie 1473, apar citați alți doi copii, Ilie și Bogdan, timp în care prezența Mariei la Suceava, era sigură. Ilie moare la numai cîteva luni de la naștere, iar Petru și Bogdan, sînt înmormîntați la Putna, alături de mama lor Maria de Mangop, mortă unul în iulie 1479, iar celălalt, în 1480. Istoricul Alex. Boldur este și el de acord cu varianta lui I. Ursu, că Ilie trebuie să fi fost frate gemă cu Bogdan, mort în 1480. Însăși faptul că Petru și Bogdan au fost înmormîntați la Putna, în același mormînt și sub aceeași piatră funerară, alături de mama lor, moartă încă din 1477, e un indiciu, ca ei să fi fost frați buni. Oricum, căsătoria lui Ștefan cel Mare cu Maria de Mangop trebuie să fi avut loc, fie în septembrie 1472, fie chiar mai înainte, ceremonialul religios, săvîrșindu-se la Suceava ori Putna, de curînd sfîntită și poleită „pe dinlăuntru și pe dinafară cu aur”. Unde anume va fi trăit Maria în timpul conviețuirii cu domnul Moldovei și ce zile va fi

cus, e greu de presupus. Cert este însă faptul, că Ștefan a avut mult de suferit, nu numai în viața politică a Moldovei, ci și în viața de familie, înmormîntîndu-și în timpul viețuirii sale pămîntești, două soții și cinci copii. „Alexandru și Elena din prima căsnicie și Petru, Ilie și Bogdan, din a doua căsnicie. Fiind mereu hărțuit, mereu pe cîmpul de luptă cu cei ce ne rîvneau avutul, rupt adesea din sinul familiei, săpătămîni și luni de-a rîndul, Ștefan cel Mare „n-a putut să aibă o viață de familie liniștită”, iar Maria, în scurta ei conviețuire cu Ștefan, rămasă singură deseori la Suceava ori la Putna sau poate uneori și la Neamț, unde o credea Bolintineanu cînd scria „Mama lui Ștefan cel Mare”, ori în alte părți, trăiește și vede lucruri puțin obișnuite. La scurt timp după venirea ei în Moldova, fi va muri tatăl; un frate mai mic Alexandru își ucisese pe alt frate mai mare, care căzuse la învoială cu turcii, care în 1475 cucerese Mangopul și măcelăresc tot neamul Mariei. Fratele mai mic, Alexandru este dus și decapitat la Constantinopol, bisericile fură toate distruse, cetatea Mangopului cu peste 30.000 case arsă, iar femeile duse toate la haremul sultanului. În Moldova, alături de Ștefan cel Mare, Maria trăiește și simte grozăvia și spaime a două dintre cele mai mari războaie”. Podul înalt — 1475 și Valea Albă — 1476. Iorga, menționează chiar, că în 1476, Ștefan fiind plecat la Războieni, doamna lui, Maria de Mangop, se îngrijora nemaiprimită vestii de la bărbatul ei. În toate nenorocirile, Ștefan a fost alături de ea, împărțind împreună drama distrugerii neamului Comnenilor. Dovadă că Ștefan a iubit-o și a regretat dispariția ei atât de rapidă, este și faptul că, după înmormîntarea acesteia din decembrie 1477, deși o avea la curte, ca ostatecă pe Maria Voichița, timp de trei ani, Ștefan va tine doliu, recăsătorindu-se, abia în 1480. Și dacă, nici Evdochia de Kiev și nici Maria de Mangop n-au avut norocul să lase în urmă un prim moștenitor, spre deosebire de prima soție, cea de-a doua, venind din mediul culturii bizantine, a jucat un rol de o importanță covârșitoare, pentru cultura și arta moldovenească din acea perioadă, încît putem afirma pe bună dreptate și fără teama de a greși, că prin căsătoria lui Ștefan cel Mare cu Maria de Mangop, Ștefan strămută Bizanțul în Moldova (vezi Antonie Plămădeală, *Descădă de cuget și simțire*..., p. 13), fapt consemnat și de marele Iorga în „Bizanț după Bizanț”.

Rămîn cu totul neîntemeiate și de domeniul legendei, afirmațiile unor scriitori romantici, că Ștefan ar fi ținut mai mult la moștenirea Bizanțului decît la Maria și că după căderea Mangopului în miinile turcilor, Ștefan ar fi răpăsit pe Maria. Ar rămîne inexplicabile, îngrijorarea Mariei în 1476 cînd Ștefan era plecat la Războieni, inexplicabilă ar rămîne și înmormîntarea ei la Putna, cu alai și pompă domnească, inexplicabilă ar rămîne și încercarea domnului Moldovei de a-l răscumpăra de la turci pe Alexandru, fratele Mariei, la care Ștefan ținea atât de mult (vezi: Ursu I., *Ist. lui Ștefan cel Mare*, Buc., 1925, p. 122). După bătălia de la Războieni, Ștefan cel Mare trimite un „aghiotant” la Constantinopol și-n schimb unor soli capturati la Vaslui, cere de la sultan, eliberarea cumnatului său Alexandru. Sultanul vrînd să profite de această ofertă, acceptă și trimite un alt prizonier în locul „Comneanului”, deja decapitat. Ștefan mai abil și mai isteț decît sultanul, drept recompensă, decapitează pe totii prizonierii turci, răzbuind în felul acesta moartea cumnatului său Alexandru Comnenul.

Dar este binecunoscut, că după căsătoria cu Maria Voichița, Ștefan cel Mare n-a ridicat niciodată pretenții asupra tronului Țării Românești, după cum nu s-a considerat nicidecum moștenitor legitim al Mangopului. Parafrazînd și comentînd pe Bolintineanu, care spune că la întoarcerea lui Ștefan de la Războieni, o „tînră domniță, dulce și suavă, ca o garofiță”, sare să-l deschidă porțile cetății, aceasta nu putea fi decît Ma-

ria de Mangop, deoarece căsătoria cu Voichița avea loc abia după patru ani. Cu toate comentariile unor istorici romantici, căsătoria domnului Moldovei cu Maria de Mangop a fost o căsătorie din dragoste nu din interes, și nu fără rod, ea avînd o mare înfrîmîntare asupra culturii noastre, făcîndu-se prin aceasta trecerea de la arta bizantină propriu-zisă la cea moldovenească, principesa bizantină croind cu mîna ei „poezia și pinza broderiilor în școala pe care a coordonat-o, poate chiar la Putna” (Vățășianu V., *Ist. artei feudale*, an. 1958, p. 920). Mai mult decît atât, un cercetător grec, urmaș al Paleologilor și Comnenilor, scria, nu de mult, că „acte întreprinse de Mohamed împotriva Moldovei aveau ca motiv căsătoria lui Ștefan cu o prințesă bizantină, Maria Paleologhina” (vezi: Maria Teohari, *Altădată și acum în ziarul „Katerini”*, din 6 iulie, 1966, p. 5, Atena). Sultana se temea de întreprinzătorul și cutezătorul voievod moldav, care putea să ridice pretenții, nu numai asupra Mangopului și asupra statului bizantin al Crimeii, ci și asupra tronului de Constantinopol însuși. Că Ștefan, numai după moartea tuturor Comnenilor, s-ar fi putut considera urmaș al acestei dinastii, n-ar fi exclus, deși el n-a afirmat niciodată acest lucru (*Ist. României*, II, Buc. 1962, p. 514).

Cum arată Maria de Mangop, ne putem da seama din Acoperămîntul de mormînt al acesteia, scoțit de specialiști, „unicat”, fiind și cel mai vechi portret moldovenesc brodat... Frumusețea estetică, armonia culorilor, simțul echilibrului, expresivitatea feței, finetea, monumentalitatea, efectul artistic, cadrul arhitectonic, starea de conservare aproape excepțională, etc. sînt doar cîteva particularități care-i dau valoare broderiei. Cu ochii închiși și miinile pe piept, sub costumul bizantin greu și lung, nenorocita doamnă, pare că doarme. Durerea atît de expresivă, redată pe fața Mariei înfrunțîndu-se parcă, într-o dramă a prăbușirii vestitului Imperiu bizantin. Cerceii doamnei, formați din bare lungi de aur împodobite cu cîte un mărgăritar, sînt asemănători celor descoperiți la Suceava, în 1955. Cu chipul oval, cu bărbia ascuțită, cu nasul drept în continuarea frunții, cu ochii apropiați, cu gura și urechile mici, Maria este încadrată de jur împrejur de inscripția: „Acesta este acoperămîntul de mormînt al roabei lui Dumnezeu, pioasă și iubitoare de Hristos, soția a lui Io Ștefan Voevod, Maria, care a trecut la lăcașul de veci în anul 6985, luna decembrie la ceasul cinci din zi”. În cele patru colțuri inscripția este întreruptă de cîte două monograme, folosite drept elemente decorative: vulturul bicefal, adică stema Paleologilor cu monograma Mariei de Mangop. Acoperămîntul Mariei de Mangop, pe care n-ar fi exclus, să-l fi lucrat chiar ea, ogîndesc sinteza pe care mesterii moldoveni au știut s-o realizeze, între o artă de mare tradiție, care venea din lumea Bizanțului și între viziunea artistică, proprie Moldovei. Divinul și umanul sau fizicul și psihicul sînt atît de bine îmbinate, încît portretul sau mai bine zis autportretul Mariei, sugerează atmosfera nobilă omenescă, în care sînt pictați sfinții pe pereții bisericilor din Bucovina, atît de investiți și ei cu o nuanță caldă lirică, nu ca în Bizanț, unde accentuîndu-se prea mult divinul s-a uitat umanul și nici ca în pictura lui Michelangelo, care neglijează divinul, favorizînd prea mult umanul... Românii au avut și au păstrat de-a lungul istoriei simțul echilibrului. Ori în toate acestea, nu poate fi trecută cu vederea, intervenția și rolul ce l-a jucat prințesa din Bizanț, care în timp ce domnul pleca cu oastea, ea făcea dovada hărniciei și jertfelniciei în atelierele mănăstirești, în miros de smîrnă și tămîie. Venită din Bizanț și identificîndu-se cu aspiratiile moldovenilor, cu bucuriile și necazurile lor, Maria a avut un rol hotărîtor în crearea și închegarea unui stil nou, mai apropiat de sufletul poporului nostru, fapt pentru care îi aducem prin osul inimilor noastre și lăsam o lacrimă să cadă, peste lespedea rece, sub care și-a găsit liniștea și odihna, de care n-a avut parte în viață.

Protos. Ștefan Gușă

Colțul patristic

SFÎNTUL IOAN GURĂ DE AUR

DESPRE POST (P.G. LXII, col. 727-728)

Astăzi s-a deschis nouă iubiților, fericita primăvară a sfîntului post care ne pregătește să alergăm plini de zel în acest paradis vrednic al lui Dumnezeu, ca să luăm fructul cumpătării, să culegem florile nevinovăției și să împletim cununa înfrînării.

Iarăși ne cheamă viața îngerească la desfătarea cea dintîi și la dumnezeiescul și fericitul fruct al raiului și s-au deschis porțile.

Mare se prezintă lui Dumnezeu încrederea voinei postului, căci spală trupul prin răbdare iar sufletul îl sfințește prin încrederea în Dumnezeu și prin uitarea tuturor lucrurilor pămîntești ce ne tentează și prin dragoste ne duce către cele cerești.

Pe iubitului său, postul îl duce la cer, îl pune înaintea lui Hristos și noi avem aceeași soartă împreună cu sfinții. Tatăl postului, iubiților, este Legea lui Dumnezeu, mama lui este cumpătarea, răbdarea, virtutea; fiicele lui sînt: deprinderea, fecioria, înțelepciunea, fiul lui sînt: Mose, Ilie, Daniel, Ioan Botezătorul și ceata sfinților, a celor care s-au retras în pustiu și a ascetilor, prietenii lui sînt: credința, nădejdea, dragostea, tovarășia, pacea, blîndețea, înțelegerea; slugile (lui): mărirea lui Dumnezeu, cîntarea neîncreștată, rugăciunea curată; tovarășul (lui): frica de Dumnezeu; roadele postului stăruitor sînt: sfințenia, nestrîciunea, credința în Dumnezeu, împărăția cerurilor, viața de veci. De aceea, iubiților, cei care postesc avînd legea lui Dumnezeu în inima lor, postesc sincer, însă cei nedrepti nu postesc (cum se cuvine). Iar cei drepti care postesc continuu sînt evlavioși, meditînd și împlinînd legea lui Dumnezeu, iubind curăția și împletind înfrînarea, ca liberi să se arate lui Hristos. Iar cei nedrepti deși postesc sînt plini de toată nedreptatea și de lucrul cel diavolesc. Toată gluma, neevlavia și nedreptatea se lucrează de către aceștia; la ei (sînt) cuvintele obscene, risul cel nestăpînit, felul diavolesc și neobișnuit (de a fi), lăcomia, beția, tulburarea ordinii. Căci din beție se nasc aproape toate relele: fiindcă cei ce sînt beți de vin, sînt întunecați la suflet ca niște nebuni și răpiți din mințe, învîrtindu-se de jur împrejur, lovindu-se din perete în perete, îmbrîncind neconvincios, pe trecători și căzînd (în cele din urmă) la pămînt.

De aceea iubiților să fugim de rușine și plini de zel să postim cu frica lui Dumnezeu, cu credință puternică, sprijiniți pe Lege, împodobiți cu răbdarea, înfrumusețați cu curăția, înfrînați cu ochii, cu mințea sfințită rugîndu-ne cu multă răbdare și cu inima curată, lepădînd cele vremelnice și dorînd pe cele veșnice. Dacă postește cineva cu adevărat îl imită pe Hristos, pe pămînt se face asemenea îngerilor, ucenic al profeților, pîrtăș al apostolilor; toată firea prin post se prefăce: drept din nedrept, bun din rău, din necredincios evlavios și astfel primește moștenirea lui Hristos și comora vieții, pe care toți nădăduim să o primim prin harul și binecuvîntarea Domnului nostru Iisus Hristos a cărui mîrire și putere cu Tatăl cel fără de început și cu Făcătorul de viață Duh (să fie) acum și pururea și în vecii vecilor Amin.

trad. de drd. Dumitru Băiță

Schimonahul IRINARH PRODROMITUL

(Continuare din pag. a 2-a)

nat. Ele se revarsă, de sub condeiul și penița schimonahului, ca un fluviu în caligrafie și culori.

Astfel apar în ordine cronologică: *Mănăstirea Vatopea* (1908), *Mănăstirea Ivru* (1909), *Mănăstirea Dionisiu*, *Mănăstirea Sfîntul Pavel* (1910) — ultimele două păstrate în fondul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române (cota 2078), *Mănăstirea Cutlumău*, *Mănăstirea Zografu*, *Mănăstirea Xino*, *Mănăstirea Sfîntul Pantelimon* (1911), *Mănăstirea Protatu*, *Mănăstirea Pantocratorul*, *Istoria Sfîntului Munte Athos* (1912), *Mănăstirea Simon-Petra*, *Mănăstirea Grigoriu*, *Mănăstirea Stavro-Nichita*, *Mănăstirea Dochiaru* și *Mănăstirea Xiropotamul* (1913).

În afară de acestea, a mai scris și *Lavra Sfîntului Athanasie*, *Mănăstirea Caracalu* și *Filoteiu*, *Mănăstirea Esfigmeniu*, *Mănăstirea Hilandar* și *Mănăstirea Costamonitu*, care nu se găsesc în fondul de manuscrise al Bibliotecii școlii române Prodro-mul.

Pentru a înțelege mai bine valoarea acestor opere, este suficient să redăm următorul cuprins din foaia de titlu a unui volum: „Istoria sfîntului Munte Athos, antică și modernă, care cuprinde locuitorii pe acest loc înainte de Hristos; cetățile și orașele în sfîntul Munte, pînă la sfîntul împărat Constantin; începerea călugăriei în sfîntul Munte; monastirile de la anul 960, pe vremea sfîntului Athanasie; mănăstirile ce erau pe atunci și pînă acum, în diferite epoci trecute, și altele sînt și astăzi deplin în ființă, altele stricate de evenimentele politice și tîlhării, ce au trecut peste sfîntul Munte în diferite vremi; cîți sfinți s-au sfințit; cîte sfințe moaste se află în mănăstiri astăzi, în schituri și în chilii; cîți călugări; cîte mănăstiri și schituri se află astăzi în sfîntul Munte; în fine, s-au scris toate cu deamănuntul precum va arăta cuvîntul; deci, cu darul lui Dumnezeu, am început cu scrierea Istoriei sfîntului Munte al Athonului, din anul 1898 și le-am isprăvit la 6 septembrie 1916”. Deci, o operă care a cerut o muncă stăruitoare de 18 ani, „ziua și noaptea”, cum mereu mărturisea autorul.

De la schimonahul Irinarh, au mai rămas două manuscrise: *Acatistul Adormirii Maicii Domnului* și *Paracîlsul și Acatistul Sfinților Cosma și Damian*, considerate ca opere de încheiere a prodigioasei sale activități cărturărești. Era înaintat în vîrstă. N-a fost nici înțeles totdeauna. El însuși scria, că „am avut multe ispite”, fiindcă „diavolul a sculat asupra mea pe unii din frații geloși la scooteală și zavistnici”. Totuși, în ciuda acestor dificultăți, zice că „au luat sfîrșit de tîlmăcit și de scris cuvintele sfinților cuvioși bătrîni athonici, care pînă acum, într-o această vreme, erau ca niște izvoare pe celulele întru înțelegerea patrioției noastre limbi”.

Astfel, după o muncă laborioasă, consacrată culturalizării obștei monahale românești din sfîntul Munte, schimonahul Irinarh s-a stîns din viață la 3 ianuarie 1924, fiind așezat în cripta cimitirului de la schitul Prodromul.

Schimonahul Irinarh n-a fost numai un pasionat istoric, ci și un neîntrecut artist. Manuscrisele și le-a redactat într-o formă încîntătoare, folosind cerneală neagră, roșie, verde și violetă. Fiecare pagină este împodobită cu majuscule artistice și chenare remarcabile, executate în peniță și culori, formate din motive geometrice, flori, păsări, șerpi încolăciți, animale fantastice etc. Multe din ele sînt reproduse după vechi manuscrise și tipărituri românești și străine, din orient și occident, alcătuint o adevărată enciclopedie de valori artistice. Importanța lor sporște și mai mult prin faptul că, el indică locul de unde s-a inspirat. Astfel, notele explicative precizează: „Chenar de la Mănăstirea și Episcopala Curtea de Argeș din România, făcută de Neagoe Barabara, domnul românilor, la anul 1517”; „Litera M a diaconului Coresi, anul 1545, în Tirgoviste”; „Chenarul acesta este al vestitului scriitor Gheorghe Arhimandrit din Mănăstirea Cernica, din anul 1779”; „Chenar din Mănăstirea grecească Lavra din veacul al XIV-lea” etc.

Pe lângă aceste reproduceri după artiști celebri în arta împodobirii manuscriselor și tipăriturilor, schimonahul Irinarh creează chenare și majuscule originale de o rară frumusețe și un rafinat gust artistic. De aceea, talentatul istoric, caligraf și miniaturist trebuie considerat în galeria ilustrilor înaintași ai condeiului, care a dus această frumoasă, dar grea lucrare, pînă la începutul secolului al XX-lea.

care se păstrează la Muzeul bisericii „Sf. Nicolae”, precum și un manuscris format mic, 40 capitole, „Învățături creștinești”, acesta fiind o copie după Catehismul lui Coresi, manuscrisul respectiv nemaexistînd astăzi.

Viața acestui bărbat de o rară energie și o inteligență superioară, care vorbea și scria în numeroase limbi se va întrerupe în 1742, după 22 de ani de slujire a Bisericii ortodoxe și o viață de numai 51 de ani. Ținuta lui mindră și corectă în fața tuturor, apărarea celor asupriți, pe care a luat-o fără teamă, cronică pe care ne-a lăsat-o și lupta pentru neamul său, sînt calități și fapte care vor rămîne veșnic în amintirea compatrioților săi.

Preotul RADU TEMPEA II

— 245 de ani de la moarte —

(Continuare din pag a 3-a)

rea, scrisă în limba română, cu caractere chirilice, se află la Muzeul bisericii „Sf. Nicolae” și cuprinde numeroase știri locale privind istoria românilor brașoveni. Despre această lucrare Nicolae Iorga arată „că e singura cronică ardeleană în proză, cunoscută astăzi pînă la mișcarea de regenerare națională”, aprecieri elogioase avînd pentru această operă și Sextil Pușcariu și Ioan Lupăș. Pînă în prezent cronică lui Radu Tempea II a fost editată de două ori: de Sterie Stinghe, Brașov, 1899 și în 1969 de Octavian Șchiuș și Li-via Bot.

Preotul Radu Tempea a mai copiat unele cărți, dintre care amintim: „Țilcul Evangheliilor”,

**În dialog cu
Preot prof. Dr. DUMITRU STĂNILAOE (I)**

— Inainte de-a incepe acest dialog (care m-aș încumeta să-l numesc interior, (sau măcar despre interior) am recitat poemul Ascensiune, scris de poetul Ioan Alexandru și dedicat Prea Cuceririi Voastre. De-aici am înțeles necesitatea pentru fiecare dintre noi, a unui „mare drum”, unică poeză, singură cale, „strungă strimă” spre cele spirituale, spre cele culturale. Rugămintea noastră este să ne vorbim despre puțină de-a intra în această călătorie, despre Cuvântul și fapta care pot garanta acest drum „în sus”, despre cum ne putem „așterne drumului acestuia”, îngust în momentul dat, ca să putem ajunge la nesfârșitul lui larg în momentul care vine. În ce mod ne putem nouă însine lămurii „progresul în existență”, „întărirea în existență”, cum spuneți Prea Cucerirea Voastră în „Ortodoxie și românism”?

— Omul este o existență în mișcare spirituală continuă. Dar nu se mulțumește cu orice fel de mișcare, ci vrea să se miste spre înălțime și spre larg. Și niciodată nu se poate opri cu voia sa din această mișcare. Îl oprește doar moartea, dar numai la aparență. Cu voia se menține și în clipele din urmă ale conștiinței în mișcare spirituală mai departe prin naștere, spre un scop de dincolo de moarte. Și dacă în tot cursul vieții la baza mișcării spirituale a omului este nașterea, de a ajunge mai sus, iar această naștere nu poate îneca nici la moarte, ci trebuie să continue, nașterea și se de a urca tot mai sus, înfîșurându-se în jurul omului, nu pot fi înșelătoare. Dar mișcarea neîntreruptă și tot mai departe a omului nu poate fi cea spre satisfacerea materiale. Căci în direcția aceasta omul nu se poate mișca decât în cele două margini, într-o repetiție monotonă. Numai spiritual poate merge mai departe. El se poate îmbogăți necontenit în cunoaștere. Dar nici cunoașterea cosmosului material nu poate înainta la lucruri esențiale noi, ci se mișcă de o vreme în repetiție. Ideile privitoare la un cosmos scotocit ca unica realitate rămân de la o vreme aceleași. Numai dacă rațiunile cosmosului sunt văzute avându-și baza într-o cugetare personală a unui absolut al lor, gândurile despre ele și despre acest absolut se pot înmulți la nesfârșit.

Dar omul aspiră să înainteze nu numai pe linia cunoașterii, ci și pe linia perfecționării sale morale. El aspiră să devină tot mai bun și să aibă ca și semenii săi să răspundă cu tot mai mare bunățate, bunățatăii lui. Omul nu se poate opri în această înaintare la nici o treaptă și așteaptă ca și semenii săi să depășească orice treaptă. Cine se oprește din această înaintare la o treaptă oarecare, nu se poate menține nici pe ea, ci cade în jos, cum spune Sf. Grigore de Nisa. Iar cele două feluri de înaintări nu pot fi despărțite. Cunoașterea ta rămâne îngustată, când nu te cunoști pe tine devenit altfel, adică ajuns la noi trepte morale și când nu cunoști nici pe alții în iradierea bunățatăii lor mereu sporite asupra ta. Înaintarea nesfârșită în cunoaștere este unită cu înaintarea nesfârșită în trăirea trectelor mereu mai înalte ale vieții tale și a altora. Dar o asemenea înaintare rămâne totuși închisă dacă viața rămâne limitată în cadrul existenței lumii acestea, sau a unei asemănătoare cu ea, fie ea și după moarte. Numai dacă viața omului poate avea o legătură cu o existență transcendentă existenței finite și monotone în care trăim, ea se poate sălta în infinitul după care e însetată ființa noastră și poate înainta în mod real dincolo de finit.

Numai drumul cărui a și se deschide transcendentul este drumul adevărat spre infinitul după care însetează omul, drumul care se prelungește în infinit, nu un drum pe care ne mișcăm degeaba, pe loc.

Dar cunoașterea și bunățatea sunt apanajul unei conștiințe, adică al unui subiect. Iar dacă cunoașterea noastră și bunățatea noastră sunt apanajul nostru ca subiect, ele nu se pot hrăni la infinit decât din cunoașterea și bunățatea unui Subiect infinit, mai bine zis a unor Subiecte unite desăvârșit în infinitatea și bunățatea infinită.

— „...acasă la dânsa limba românească este o bună gospodină și are multe de toate”, a rămas scris pe manuscrisul eminescian 227, f. 242. De-voastră Părinte Profesor sînteti preocupat, din cite citim în presa literară (Ramuri, Opinia studențescă) de soarta cuvintului care exprimă adevărul ființei, care propune integritatea ființei din partea limbii, din darul acesta al limbii de-a se intrupa. (Mă gândesc aici la Martin Heidegger și la fi (Caștanin Noica), „Bun și rațional” ar fi (ca să vă cităm un răspuns pe relația aceasta: loqos-ființă, ființă-logos, pornind chiar de la Sf. Apostol Iacob sau de la textul lui Ioan din Patmos despre credință și faptă ori respectiv, cuvînt și intrupare.

— O gândire care nu se exprimă în cuvinte rămâne într-o anumită privință indefinită, neterminată. Pe de o parte, aceasta înseamnă că cuvintele nu limitează gândirea, ci că gândirea înaintază când se exprimă în cuvinte, și mai ales în cele scrise, în precizii care sînt în același timp nuante subtile, care actualizează multiple sensuri ascunse virtual în gîndul neexprimat. Vorbind sau scriind, gîndesc mai departe, aprofundez gîndul. Gîndul, nuanțându-se în scris, devine din simplă cugetare, artă. Astfel, gîndul omului nu merge pînă la capăt decât spunîndu-se sau scriindu-se. Pe de altă parte însă, indefinitul gîndului nescriș e mai bogat decât poate fi exprimat în scris. De aici, efortul scrisului de a reda tot mai adevărat ceea ce se simte în gîndul nescriș, fără să reușească pînă la capăt în acest efort. Dar de această bogăție indefinită a gîndului

nu ne dăm seama fără efortul de a-l exprima. Astfel scrisul ajută în două feluri gîndului: nuanțează, actualizează bogăția lui, dar pe de alta pune în relief bogăția lui care rămîne inexprimabilă.

Dar întrucît cuvîntul, pe de o parte, nuanțează gîndirea, pe de altă parte, pune în relief indefinitul ei, iar omul n-ar putea vorbi fără trup, gîndirea cuvîntătoare ține de ființa omului integral.

Gîndirea cuvîntătoare nu este deci numai o formă accidentală a ființei umane, ci ține de definiția ființei lui. Dar prin gîndire omul se înțelege pe sine și caută să se înțeleagă tot mai mult. Sau cunoaște sensul existenței sale și caută să-l cunoască tot mai mult. Iar prin aceasta devine conștient și tot mai conștient de sine. Sau se arată pe sine sieși. Iar prin cuvînt se arată pe sine ca conștient de sine altora conștienți de ei.

Dar întrucît prin gîndire și cuvînt comunică sau se comunică, persoanele umane de aceeași ființă, sporind în conștiința de ele, gîndirea și cuvîntul sînt modulurile prin care persoanele activează descoperirea și îmbogățirea ființei umane. Numai prin persoane ca subiecte gînditoare și cuvîntătoare se poate realiza și cuvîntătoare și gînditoare și comunicantă a gîndirii sale. Dar aceasta se realizează prin persoanele ei. O ființă umană impersonală nu e o ființă umană realizată, nu e o ființă umană reală. Dar deși fără trup omul nu poate vorbi, trupul e numai instrument al vorbirii, nu vorbitor prin el însuși, deci nici gînditor. Însă omul nu se face înțeles sieși și nu se descoperă altora în gîndirea vorbită numai pe sine, ci și lumea, neputînd fi fără ea și neafîndu-și sensul deplin fără rolul ce-l are el în ea și ea în el. Lumea ține astfel și ea de om, dar nu ca trupul, care e instrument al gîndirii și mai ales al vorbirii, sau participant la ele, deși propriu-zis, el este gîndit și nu gînditor, ci ca pur gîndită și vorbită.

Însă ca să poată gîndi și exprima lumea în cuvinte, ea trebuie să-i fie dată ca sensuri încorporate, ca sensuri care îmbogățesc sensul lui. Ea trebuie să-i fie dată ca sensuri pe care le poate gîndi el, de cineva mai presus ca el. Dar și pe sine se constată omul dat ca ființă gînditoare de Cineva care i-a dat și lumea ca fiind corespunzătoare gîndirii lui. Iar cel ce l-a făcut pe om subiect gînditor și l-a dat lumea ca realitate cugetabilă, trebuie să fie și El Subiect gînditor dar nu dependent de o lume pe care nu și-a dat-o El. El trebuie să fie un Subiect gînditor creator al omului, care-și caută sensul său și al lumii, în stare să fie gîndită de om pentru a-și adînci sensul lui.

În afară de aceea, omul constată că nu-și poate găsi sensul deplin gîndindu-se pe sine și lumea, decât avîndu-l pe Creator care explică existența lui și a lumii, dintr-o gîndire a Lui. Omul se mai vede ca ființă gînditoare și vorbitoare și împlinind o datorie de a se înțelege cu semenii săi pentru a lucra în lume într-un mod prin care pot înainta împreună în cunoașterea Creatorului ei și pot realiza între ei intrajutorarea și armonia pentru care ea și-a dat să gîndească împreună prin comunicare reciprocă.

Subiectul creator însă nu-și descoperă sensul propriu în mod treptat ci îl are în vece în sensul posibil. El este prin aceasta infinitul realizat. Dar totuși trebuie să aibă sensul său într-o comuniune cu alt Subiect. Dacă n-ar avea sensul Său gîndit de Sine în comuniune din vece, n-ar avea ființă perfectă. Iar întrucît ființa umană nu se poate realiza decât prin comunicarea sensului ei între persoane definite, această lege a ei trebuie să vină de la Creatorul ei. Și în el ființa își are viața ei în comunicarea sensului sau a plenitudinii ei de la o persoană la altă persoană. Dar aceasta are loc în El din vece. Ființa supremă nu se poate cugeta fără Cuvîntul, ca cugetare și iubire comunicată între persoane. E cuvîntul perfect și unitar prin perfecțiunea lui, origine a tuturor cuvintelor și sensurilor posibile, pentru persoane aduse de Comunicarea supremă la existență.

Omul gîndește, sau își caută sensul pentru că trebuie să gîndească și să-și caute sensul. El e liber numai în a alege felul de a gîndi și calea prin care caută sensul existenței. În existența supremă însă sensul e dat împreună cu libertatea din vece; și anume sensul plenar al existenței. Însuși faptul de a fi este egal sau identic cu un sens. Când Ioan Damaschin spune că și existența demonilor e un bine (Dialogos contra Manichaeos. Patrologia Graeca 94, col. 1541), înțelege prin aceasta că însăși existența lor ca atare reprezintă un sens. Existențele inconstiente nu știu de sensul lor. Dar întrucît prin această nu se prezintă ca avînd un sens în mod inutil, ele sînt pentru existențele conștiente de sensul lor și însetate de cunoașterea sensului a tot ce există. Prin aceasta existențele conștiente își îmbogățesc însuși sensul existenței lor. Dar întrucît au nevoie pentru îmbogățirea sensului propriu de existențele inconstiente de sensul lor, acestea vădesc și ele o existență marginală și un sens nedepin. Existența supremă, însă, trebuie să aibă în ea însăși sensul plenar sau infinit al existenței. Dar întrucît orice ființă se activează și-și descoperă sensul prin comunicare între persoane, existența ființei supreme se activează și ea prin comunicare între Persoane. Aceasta dă și bucuria de existență. Căci în bucurie se trăiește deplinătatea ființei și cunoașterea sensului ei. De aceea și existențele conștiente marginale tind spre legătura cu Existența Supremă.

Ion Pintea

Chipuri din pridvorul amintirilor mele: Părintele Scriban

Ori de cîte ori îmi amintesc de Părintele Scriban, îmi revăd anii școlărității mele universitare.

Și odată cu dînsul, îmi răsăr în față chipurile venerabililor noștri profesori — bărbați superb — oameni de știință și de inimă.

Toți au contribuit la lumina vieții noastre sufletești — unii mai mult, alții mai puțin — însă noi le sîntem vesnic tributari.

El sînt iubii de toate generațiile care au trecut prin forța măiestriei lor modelatoare.

El sînt modelele noastre de viață. Noi sîntem azi, ceea ce ne-au dat dînsii, ieri.

Sufletul nostru în intimitatea lui îi păstrează neîntinși.

Ioana lor este ceva sfînt.

Un asemenea prilej fericit, de reamintire, mi l-a dăruit I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, prin articolul-studiu: „BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI ECUMENISMUL”. Aici scoate din uitare pe Părintele Scriban și îl înfățișează meritele sale, ca un precursor al Ecumenismului de astăzi. „Poziția lui Scriban a rămas valabilă pînă astăzi, și nu numai în dialogul cu anglicanii; ci cu toate celelalte confesiuni creștine, cu care sîntem în dialog”.

Pentru toți cîți l-au cunoscut dar mai ales, pentru noi foștii săi ucenici, a fost ca o înviere din morți. Și mi-am adus aminte de cuvintele sale, care se împlinesc astăzi cu dînsul: „Munca are valoare prin ea însăși. Ea nu se pierde niciodată. Și pînă la urmă, fiecare vine la valoarea lui”.

În activitatea aceasta — sau mai bine zis — în lupta aceasta pentru ecumenism am fost și eu martor la cîteva evenimente: Prin 1932, pe vremea Patriarhului Mitropolit, Părintele Scriban a primit o delegație a Bisericii anglicane, conduse de preotul-scriitor Lloyd Douglas. Altădată a fost invitat la Comunitatea Evanghelică, la centenarul lui Goethe. A luat cuvîntul și a căutat să se folosească de această împrejurare (metodă misionară) pentru apropierea Bisericilor.

În anul 1937, la Congresul Preotilor de la Iasi, a fost provocat și acuzat de „irguiala cu anglicanii”. Părintele Scriban cu personalitatea sa covîrsitoare le-a răspuns academic și convingător, încît a terminat în aplauzele și ovatiile unanime. Atunci am văzut cît efort depunea Părintele Scriban pentru cauza ecumenismului. Pentru noi, însă, rămîne așa cum l-am văzut păsind la catedră timp de doi ani, la cursuri, la lucrări de seminar, la colocvii și la examene. L-am avut și la examenul II general, precum și în Comisia examenului de licență, cînd mi-a dat să susțin — știindu-mi meteahna scrisului — poziția: „Literatura ca obiect al Omileticilor”.

Părintele Scriban era o figură înfățișătoare, alcătuită parcă după croiașa marilor vlădici din trecutul sfînt și mare: monumental, dirz și neîfrînat — chipul ierarhului înmăscat și al chiarului „cu mînd tare și braț înalt”. Părea mai mult decât un demnitar bisericesc, după tinuță și demnitate.

Era în putere a răspunde oricînd la această înaltă chemare.

A dorit-o; dar nu s-a împlinit. A fost să fie ales Mitropolit Primat, dar nu a îndeplinit vîrsta canonică. A fost cerut episcop de Români din America; dar s-au pus de-a curmezișul anumite piedici politice și nici acolo n-a ajuns!...

La lucrul de toată ziua din cuprinsul facultății și de pe cîmpul vieții noastre religioase și naționale, părea un general în tinuță de campanie, și părea un general în tinuță de sărbătoare în relațiile sociale.

Așa, îl găsim în Comitetul de conducere al Soc. „Tinerimea română”,

în „Liga Temperanța”, în Soc. de „Cruce Rosie”, în Soc. „Femeilor Ortodoxe Române”, în „Liga Antirevizionistă” și în alte societăți culturale și de caritate.

A fost veghetor „cu timp și fără timp”, asupra formării noastre preoțești. Se străduia să formeze pe tinerii teologi pentru duhul sfîntei preoții.

Ne împărțea metode misionare din experiența personală, prin care se putea face printr-o observație la timpul potrivit și cu un spirit inteligent bine plasat, mai mult decât în o predică.

Ne ținea la curent cu toate noutățile din literatura de specialitate — aparute în țară și străinătate. Precizia foarte mult lucrarea Mitropolitului Nectarie Catlarciuc: „Trepte formale în predică” și ținea să ne conducem după aceste trepte, ca predică să fie — cum zicea dînsul — „și cu cap, și cu coadă!...” Era în permanentă mișcare. Necurmat cert, mustră și îndemna la tot lucrul bun!...

Colaborator din familia Scribanștilor, care a dat tării episcopi de mare vrednicie bisericască, națională și patriotică; Teoctist, Filaret și Neofit Scriban — aceștia din urmă au rămas în istorie, în luptă pentru canonicitate și pentru Unirea Principatelor. Ținea la faima familiei și ilustra cu prisosință numele ei. Tatăl său, Romulus Scriban doctor în drept, fost avocat în Galați; August Scriban, prof. univ. la Cluj; iar surorile sale Florica și Laura Scriban, profesoare de limba franceză, s-au dovedit toți o familie de cărturari — cu nume de rezonanță care evocă obirsa noastră latină. Iar Părintele Iuliu Scriban era carte de legitimitate a unui Dacoroman. Neostenit lupta — ca și bunicii săi — să crească prestigiul Bisericii și al Patriei.

Pentru suprafața sa de mare cărturar — studentul îl considera ca pe un Iorga al Bisericii. Iar forurile bisericesti — tot pentru același considerent — îl trimiteau să reprezinte Biserica noastră la congresele internaționale pentru pace prin biserică: la Glasgow, Stockholm, Atena, Praga, Paris și Cambridge.

Eram mîndru de dînsul că, prin izbînzile sale creștine și prestigioasă facultății noastre de Teologie. Era foarte cunoscut și pretut peste hotare; dar și în țară era cunoscut ca unul dintr-zei cel mai productivi și originali publicisti, pe tărîmul moral-social și bisericesc.

Scrisul său împinzea zările și revistele mari și mici. Îl întâlneau, deopotrivă, la gazetele de peste munți, din provincie ca și la cele din inima capitalei. Însuși numele său de „Scriban” îl vădea ca pe un predestinat. Cu aceeași tinuță dirză și răspicată făcea să învingă adevărul și înfîra minciuna. De aceea stîrnea la luptă și pune pe hartă pe foarte mulți dușmani.

Era rece la onorurile din afară, deși era oaspetele multor adunări cărturărești. Schimbările vremurilor, după primul război mondial, l-au hărțuit cumplit, dar suferit l-a rămas același. Stătea statornic cu sufletul la popor. Avea o deosebită rîvnă pentru plugăria sufletelor, a cărei brazdă știa că trebuie mereu întoarsă. Dovadă rămîne primul său volum de predică cu conținut moral: „Predici populare”, prefațat de N. Iorga și premiat de Academia Română. Scrisul îi era stăpînit de claritatea stilului; iar discursul de împlăzimea vorbirii.

A scos Mica Biblie, în chipuri și icoane (în colaborare). A fost autor de materiale didactice, în special pentru uzul seminarilor, în frunte cu „Morală de Scriban”. A editat o multime de broșuri pentru popularizarea credinței. A fost Directorul Seminarului Central și a redactat cu cea mai aleasă destoinicie, ani în sir, revista Patriarhiei: „Biserica Ortodoxă Română”.

Ca profesor universitar de retorică bisericască era și un strălucit vorbitor, tot pe atît de original, ca și scriitor. Vorbea întotdeauna în graiul neaoș românesc, folosind limba cronicărească, limba populară și cea a vechii literaturi religioase. Era un predicator și un conferențiar fără seamăn.

De aceea era chemat în multe părți din țară și ținea conferințe ofiterilor de toate gradele, săptămînal, la Teatrul Național, unde aveau acces și studenții. Atunci am aflat că și dînsul a făcut stagiul militar la artilerie, și că a fost profesor și la Școala Militară a Ofiterilor de Geniu.

Meritul cel mai de seamă a rămas în lupta purtată pe tărîmul curățirii limbii, împotriva de atîtea buclucuri străine. Și a reușit în mare parte, să o scuture și să o lămurească în ceea ce este al nostru aducînd astfel o contribuție limbii literare.

De aceea ne îndemna și pe noi atît de des și stăruitor: „Să vorbiți pe limba prostului, ca să vă înțelege și deșteptul...”

Însă prin vocație, chemarea sa ar fi fost tot mai la locul ei, în treburile și rosturile bisericesti. Pentru dînsul, ca un mare erudit și poliglot dintre fetele bisericesti, locul cel mai nimerit ar fi fost scaunul vlădicesc de la Tomis (Constanța), — poarta deschisă pentru străinătate — pe care dînsul a cunoscut-o așa de bine, cum și-a cunoscut și țara sa.

Găsesc de brebuintă să amintesc măcar de unul din gesturile mărimii moase ale Părintelui Scriban: sărbătorirea Părintelui Dionisie Lungu, care a dus o luptă misionară prin ziarul său „Glasul Monahilor” peste un sfert de veac. El îl edita pe cont propriu; el îl difuza personal, prin tramvaie, prin gări, prin trenuri, prin plete, suportînd cu smerenie hula unora, răspunzînd unde era cazul, cu mult duh, care umplea prin înțelepciune. Toate aceste întîmplări le trecem în ziar, la rubrica „Misionare”.

Lezat în simțul său de dreptate, Părintele Scriban m-a chemat la colaborare și m-a pus să spiculesc din colecție, de la rubrica „Misionare”, cîteva sute de astfel de mărgăritare, pe care dînsul le-a selectat și le-a îmbuchetat tot sub titlu: „Misionare” și i-a pus pe copertă icoana cu „Biserica Sfîntului Mormînt”. I-a întocmit o precuvîntare, la împlinirea a 20 de ani de misiune, prin care a adus o laudă binemeritată acestui „trepădus” pentru Hristos și pentru Neamul Românesc.

Am citit undeva că amintirea e raiul din care nu putem fi izgoniți. Și mult se poate trăi spre bătrînete cu amintirile tinereții. Cer astăzi înapoi acestor amintiri ceva din gîndurile înflorite, ceva din viața trăită în facultate, ceva din mărturisirile frămîntărilor mele studentesti.

ALMA MATER ne-a păstrat întregi amintirile.

Cultul școlii la care am învățat și al profesorilor care ne-au luminat, cere mai multă atenție, înțelegere, admirație, respect sau recunoștință.

E ceea ce scrie Miron Costin în „Predosiovia Letopisetului”: „Nemurirea oamenilor s-ar stînge, de nu ar avea în cuget lucrurile trecute”. Pentru că ziua de azi se naște din ziua de ieri; iar ziua de mine se naște din ziua de azi.

Trecutul e și o sursă de regret; dar și de înțelepciune.

El oricînd ne poate spune ceva și ne poate învăța ceva.

Prin cultul acesta trecutul nu e mort; ci înviază mereu în amintirea noastră chipuri, care pot fi puse în serviciul prezentului, spre îndemn, spre sfat și orientare, chemîndu-le în ajutorul actualilor luptători pentru pace și ecumenism.

Preot Lăudatu Vasilescu

Prof. Dr. GRIGORIE MARCU — o viață plătitoare închinată formării viitorilor preoți*

S-a împlinit un an (în 21 ianuarie) de la adormirea într-o Domnul a mult iubitului și în vece neuitatului nostru dascăl, Părintele Profesor Dr. Grigorie Marcu.

Îl pomenim cu adîncă emoție la această tristă aniversare. L-am pomenit însă și în fiecare din zilele acestui an care a trecut și cu deosebire la slujirea Sfîntei Liturghii în duminici și sărbători.

Știm cu toții cine a fost. Neîntrecut profesor, eminent teolog, talentat publicist — iată tot atîtea domenii în care numele Părintelui Grigorie Marcu s-a impus ca un autentic certificat de calitate. Greu găsești între slujitorii Bisericii noastre pe cineva care să nu-l fi trecut prin mîna și care să nu-și facă un titlu de cinste din sansa de a-l fi avut profesor sau măcar de a-l fi audiat conferințele cu un prilej sau altul. Și nu există nimeni, nu numai între slujitorii noștri bisericesti, ci nici în cercul mult mai larg al celor cit de cit la curent cu scrisul nostru teologic și cu publicistica bisericască din ultimii cincizeci de ani care, chiar fără a-l cunoaște biografia, să nu știe ce a fost în stare să izvodească mîntea excepțională a acestui strălucit ostentor în țarina teologiei ortodoxe românești.

Institutul Teologic din Sibiu îi va pomeni întotdeauna numele printre citorii. Căci dacă drumul acestui Institut ne apare astăzi atît de ferm trasat, aceasta se datorează în bună măsură și activității de aproape jumătate de veac, ca profesor și rector, a Părintelui Grigorie Marcu. Mai ales catedrele de Studiul Noului Testament, pe care a ilustrat-o magistral într-o slujbă de o viață întreagă, i-a trasat contururi fără putință de schimbare. A scris nu numai cum nu se poate mai frumos și mai bine, ci și enorm de mult, acoperind cu nenumăratele sale contribuții de specialitate toate laturile vastului domeniu al studiului neotestamentar. De aceea, nu se poate și nu se va putea vreodată face abstracție de rezultatele unei munci atît de rodnice. Sînt în situația de a-mi da seama cel mai bine de acest lucru. Studentii de astăzi al Institutului nostru pot mărturisii că nu există oră de curs sau de seminar la catedra de Noul Testament la care numele Părintelui Profesor Grigorie Marcu să nu fie pomenit. O facem, desigur, din adîncă venerație pe care i-o purtăm. Dar acesta nu este nici pe departe singurul motiv. Îl pomenim și-l vom pomeni întotdeauna pentru că nu s-ar putea aștepta, căci lucrările sale, solutiile date diferitelor probleme au intrat definitiv, ca pietre de neclintit, în armoniosul edificiu al teologiei, pe care-l dorim întruchipat și în mințile tinere ale studenților noștri.

Pentru toți cei care i-am fost studenți — și toți profesorii de astăzi al Institutului au fost studenții săi — Părintele Profesor Grigorie Marcu ne-a rămas în sufletele ca un neuitat model. Dorînd să-i semănăm, ne-am înțeles de sigur — și nu numai o dată — care a fost secretul vieții sale atît de rodnice. Voi încerca să dau răspuns la o astfel de întrebare printr-o evocare. După o prelegere despre patimile și jertfa mîntuitorului nostru Domnului, la care am participat în calitate de asistent al său, i-am mărturisit impresia adîncă pe care mi-a produs-o în suflet solemnitatea neobișnuită a acestei prelegeri. Și iată ce mi-a răspuns: „De cînd sînt profesor — și era atunci profesor de peste patruzeci de ani — prelegerile despre procesul și moartea Mîntuitorului nu le-am predat niciodată sezînd, ci totdeauna în picioare”. Am întins atunci, în acest răspuns, nu numai cîntecul preoțescului și a teologului în fața sublimului eveniment mîntuitor al Golgotei, ci și, într-un înțeles mai cuprinzător, respectul pentru jertfa, pentru sacrificiul, în general. Și, în lumina acestui întuiții, am înțeles în ce măsură neabătută viața profesorului iubit și venerat are drept temelie jertfa. Căci a fost într-adevăr, un om al jertfei. Nu s-a dat înapoi de la nici un efort; sufletul lui i-a pus pentru împlinirea nobilei îndatoriri pe care l-a încredințat-o Biserica. Golgota i-a fost temelie și tînă și model. Îmblînzindu-și chemarea într-un statornic și încordat efort de a fi imitator credincios al Celui Care ne-a chemat să purtăm Crucea pe urmele Sale.

Bun și harnic semănător, a împrăștiat sîmînța cuvîntului dumnezeiesc în inimă vreme de o jumătate de veac; a udat apoi și a plivit holdele tinere. Roadele le culege Biserica și poporul nostru dreptcredincios de multă vreme și le vor mai culege încă, mereu înmulțite, în vremile care vin. Se întîmplă astfel ceea ce prevede autorul biblic atunci cînd zice: „Întelepțit cît va trăi nume își va face mai mult decât o mie; și cînd va muri va spori mărirea lui” (Isus Sirah 39, 15).

Gîndul acesta ne mingie în durerea care ne frînzea inimile de un an încoace. Cum ne mingie și faptul că ne-a rămas aproape de suflet familia Părintelui Profesor Grigorie Marcu.

Dumnezeu să sporească mărirea ilustrului nostru dascăl și în locașurile cerești, odihnindu-l cu dreptii care din veac i-au fost Lui bineplăcuți. Amin.

Pr. prof. Vasile Mihoc

* Cuvînt la parastasul de un an.

Biserica monument istoric „BUNA-VESTIRE” din Topîrcea-Sibiu

— scurt istoric și descriere —

Singurul izvor găsit pînă acum, în care se vorbește despre vechimea bisericii noastre, este „Calendarul bunului creștin” din 1935, de unde reiese că a fost zidită în anul 1762. Totuși stilul și arhitectura ei, asemănătoare cu biserica „Brîncoveanu” din Ocna Sibiului, construită de Mihai Viteazul, ne îndreptățeste a crede că este mult mai veche, părere care este împărtășită și de unii cunosători de artă bisericească.

Ca monument de cultură, figurează între monumentele istorice și de arhitectură.

Iată o scurtă descriere a bisericii:

Este așezată pe dealul din mijlocul satului, pe un teren, ocupînd suprafața de 273 m.p., avînd în jurul ei cimitirul.

Planul clădirii este dreptunghiular pentru pronaos și naos, iar altarul care este semicircular în interior, are în exterior forma unui poligon cu șapte laturi.

Zidurile sînt din piatră și cărămidă, avînd grosimea de 1,10 m., iar între naos și pronaos de 1,80 m. Lungimea clădirii este de 26 m., lățimea de 9,70 m., înălțimea corpului bisericii de 11,77 m., iar a turnului de 23 m. Șarpantele inclusiv la turn sînt din brad, acoperite cu țiglă.

Turnul are baza unui patruleter cu laturile aproximativ egale, avînd sub el pridvorul, pe sub a cărui boltă se află frumoasa pictură originală în frescă reprezentînd „Scoaterea lui Adam din iad cu tot neamul lui”, care s-a conservat foarte bine, în ciuda veacurilor pe care le-a înfruntat.

Prin două planșe de lemn, turnul este împărțit în trei etaje. În primul se află scara de urcare, în al doilea paraclisul cu frumoase picturi în frescă, un mic altar, o valoroasă inscripție cu litere cirilice datînd din 1789, precum și mecanismul ceasului adus din Viena în 1910, donat de inimosul fiu al Topîrcei, Vasile Greavu.

Iconostasul construit din zid, este de dată mult mai recentă, fiind așezat direct pe pardoseala din scîndură, fără fundament, avînd o constituție șubredă.

Forma exterioară a bisericii este de naie romanică. Pictura, care reprezintă stilul ortodox autentic, s-a păstrat originală pe cele trei cupole interioare, în paraclis, pe bolta pridvorului, în onizele exterioare de pe turn și pe ambele laturi de lîngă intrarea în pridvorul bisericii.

Biserica a fost reparată în 1798, 1873, 1902, 1926, iar ultima restaurare și consolidare s-a făcut în 1966—1973, cu întrerupere în 1970—71.

Ultima reparație s-a făcut prin grija Ocîrmuirii de Stat și înalțelor foruri bisericești care au acordat subvenții, la care s-au adăugat modestele donații ale topîrceilor băștinași.

Dintre bunurile mai importante ale bisericii amintim: 12 icoane pictate în ulei pe lemn, 3 cruci cu Mîntuitorul răstignit, epitaful cu punerea în mormînt datînd din 1849, cîteva cărți cu literatură bisericească tipărite cu peste o sută de ani în urmă și epitaful din paraclis, de vechimea acestuia.

De o excepțională valoare documentară sînt circularele bisericești și școlare ale mitropolitului Andrei Șaguna, precum și un registru cu manuscrise cirilice pe anii 1829—1851, aflate în arhiva acestei străvechi vetre daco-romane, confirmată de valoroasele vestigii arheologice.

Pentru deosebita valoare arhitectonică și artistică pe care o are biserica din Topîrcea, a fost vizitată de marele nostru savant istoric Nicolae Iorga și acad. prof. univ. dr. Ioan Lupăș. Se subliniază conținutul pisaniei din clopotniță, care menționează numele preotului Adam Lupea, al vicarului Nicolae Huțoviș și al talentaților pictori populari Petru Zugrav din Topîrcea și Nicolae Zugrav din Ludoș, care au înfrumusețat biserica cu minunatele scene biblice.

Electrificarea bisericii s-a făcut în 1973 din inițiativa unui grup de topîrceni, la a căror stăruință s-au strîns și fondurile bănești respective, la care și-a dat contribuția un număr de cca. două sute de donatori cu dragoste față de locul de obîrșie, risipiți în toate colțurile țării, din care n-au lipsit nici bătrînii consăteni plecați peste Ocean cu decenii în urmă, în vremea de tristă amintire a stăpînirii străine asupra Transilvaniei.

Se cuvine să conservăm această neprețuită zestre rămasă de la vrednicii noștri înaintași și s-o lăsăm ca strălucită moștenire urmașilor.

Ion Salomiu Delatopîrcea

Comemorări

PICTORUL ȘTEFAN LUCHIAN (1868—1916)

— 120 de ani de la naștere —

Colindători

Una dintre cele mai importante etape în dezvoltarea artei picturale din țara noastră, este cea de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea.

Strălucirea, i-au dat-o maestrilor: Teodor Aman, Nicolae Grigorescu și Ștefan Luchian.

Primul, a organizat viața artelor plastice în a doua jumătate a veacului trecut.

Ceilalți doi, au orientat pictura spre mediul inconjurător. Ultimul, a fost însă acel prin care pictura a intrat pe făgașul viziunii moderne.

În galeria corifeilor, din această etapă artistică, pictorul Ștefan Luchian, ocupă deci un loc bine precizat și unanim recunoscut.

Ștefan Luchian, s-a născut la 1 februarie 1868, în Tîrgul Ștefănești, din județul Botoșani. Tatăl: maior de grănicieri. Mama — Lina, născută Chiriacescu. Anii copilăriei i-a petrecut la țară, în mijlocul naturii, fie pe pajiștile înflorite din apropierea urbei natale, fie din lunca Prutului. Varietatea multicoloră a florilor i-a fermecat sensibilitatea de copil. Ele, îl vor urmări toată viața. Le va immortaliza într-o paletă de culori, de rară frumusețe.

Între timp, a cunoscut pe truditarii ogoarelor. I-a pictat cu înțelegere și compasiune. Mai tîrziu, a trăit în mijlocul muncitorilor de la orașe. I-a zăgrăvit cu durere și revoltă. Opera artistică a lui Ștefan Luchian, este compusă din: picturi, pasteluri, acuarele și deseneuri. După cum era și firesc, ea a însemnat o nouă etapă în dezvoltarea picturii din țara noastră.

Intrucît florile ocupă locul cel mai important în creațiile sale, el a fost numit: „pictorul florilor”.

Criticul de artă, P. Comarnescu, își exprimă părerea, că: „florile artistului Luchian, nu au fost obiecte de frivol amuzament, ci, ca și la țaranul nostru, ele glăsuiau pentru om; îi tălmăceau năzuințele, dorințele

și suferințele. Melancolia, duioșia, căldura florilor lui Luchian, emoționează, umanizează... În același timp, artistul: „omul” a fost un revoltat ca și Eminescu — după același critic — împotriva nedreptății sociale și a înfățișat pe țărani chinuți de nevoi și vrînd să-și ceară drepturile (Impărțirea porumbului); a evocat revoluția din 1907; a adîncit chipurile muncitorilor și meseriașilor, trăind în nevoi și nedreptate; a satirizat lumea care cheful și trăia în nepăsare, preferîndu-i pe: „Moș Nicolae cobzarul”, sau pe: „Safta Florăreasa”, iar în „Autoportretul” de la 1906, intitulat cu atîta modestie: „Portretul unui zugrav”, a proiectat cea mai tragică înfățișare a artistului român în condițiile de atunci... La 1896, a arborat „Steagul Roșu”, la Expoziția Artiștilor Independenți”.

Operele artistice ale lui Ștefan Luchian, se găsesc în Muzeul de Artă al R.S. România sau în unele muzee din țară. Altele, în posesia unor persoane particulare.

Pentru a avea o idee de ansamblu asupra creației sale artistice — peste 254 lucrări — trebuie să mai adăugăm și pictura religioasă.

În anul 1897, a executat pictura bisericii din Tulcea. În 1898, împreună cu C. Artachino și C. Pascali, pictează biserica din Alexandria. Iar în 1900 a realizat pictura bisericii Brezoianu din București.

Pictura bisericească a lui Luchian, denotă aceeași putere de creație, ca și în celelalte opere artistice. În același timp, înseamnă o nouă etapă în acest domeniu. Luchian nu a mai ținut seama de canoanele iconografiei tradiționale. Ci s-a inspirat din: „frumosul psihic”, al picturii bizantine și din: „frumosul fizic”, al celei gotice. Ca urmare, va crea, cu viziunea sa de mare artist, noi tipuri de sfinți. Figurile nu vor mai fi transfigurare, ci umanizate. Pe acest drum de umanizare a personajelor biblice, va merge și: „ucenicul” vrednicul său urmaș: N.

N. Tonitza, deși „ucenicul”, nu l-a cunoscut pe „maestru” decît în anul 1913, cînd a vorbit cu el, pentru prima și ultima dată. Întreaga creație picturală a lui Luchian, indiferent de caracter, timp și loc, reflectă pregnant, personalitatea creatoare a marelui artist, de la începutul activității și pînă la capodoperele maturității.

Dacă s-a bucurat de timpuriu de consacrarea talentului, i-a fost dat să treacă prin mari și dureroase încercări în viață.

A suferit de paralizie, imobilizat într-un fotoliu, dar a continuat să picteze cu pensula legată de braț. A suportat boala cu resemnare de mucenic.

Fire sensibilă, de artist, a înregistrat și unele ofense morale, ca și nedreptăți materiale.

Pentru ale altora, s-a revoltat, pe ale sale, le-a tratat cu aceeași creștinească resemnare de martir.

Unele din acestea, au fost cunoscute și comentate la timpul lor. Astfel, un „grangur politic”, l-a acuzat că tablourile pe care i le-a vîndut, și așa destul de ieftin, ar fi fost... false.

Iar altul, un „potențat”, pentru panourile executate, spre a-i împodobi palatul, i-a oferit... ceva de îmbrăcat. Față de unii ca aceștia, pictorul, nu numai că a fost răzbunat, dar și omagiat de cel mai mare muzician al neamului nostru.

Într-o seară, pe cînd pictorul sta imobilizat în fotoliu, o persoană îi deschide discret ușa camerei. Fără să se recomande scoate de sub haină o vioară. Timp de cîteva ore, cu arcușul său vrăjit a înșeninat viața pictorului. Cînd a terminat, n-a mai fost nevoie să se recomande. Era marele George Enescu.

A doua zi, pictorul, cu lacrimi în ochi, a povestit scena poetului Tudor Arghezi, care a transmis-o posterității.

Fie ca însemnările noastre, să reprezinte și un pios omagiu adus artistului, care a împodobit sufletul neamului nu numai cu opere de artă laică, ci și bisericească.

Pr. Dumitru M. Acșinte

Centenarul corului din parohia Dobra-Hunedoara

În anul 1975, cercetînd arhiva parohială și protopresbiterială a tractului Dobra, am aflat cu bucurie că în toamna anului 1887 era numit ca învățător la școala confesională locală tînrul absolut teolog Morariu Iosif. Venea din cîmpia Birsei, comuna Felidzoara județul Brașov și ca element cu bună pregătire pedagogică și ca „teolog absolut”, cum sună cronica parohială, Mitropolitul de atunci Miron Romanul l-a trimis în acest colț de țară să-și desfășoare activitatea în calitate de învățător și apoi din 1898 ca protopop al acestui tract, unde timp de 43 de ani a condus cu multă competență problemele școlare și bisericești.

Pe lîngă datoria de învățător, chiar din primul an 1887 tînrul și inimosul dascăl Morariu Iosif a dus o muncă asiduă de lămurire printre grănicierii Dobrei și astfel a reușit în scurt timp să înființeze un cor bisericesc pe patru voci, contribuind în acest fel să tîna mereu aprinsă flacăra națională a românilor de pe vremea dualismului austro-ungar.

La început acest cor a fost condus de vrednicul Intemeietor, iar atunci cînd a îmbrăcat haina clericală, corul a fost dirijat de mulți bărbați vrednici din această comună, ca mari patrioți. Merită a fi amintiți aici următorii dirijori corali: Adam Leșnican fost diriginte P.T.T., Adam Nistor comerciant, învățătorul director Stoica Ioan, moldovean de origine, preotul Șulea Traian,

profesorul Alexandru Bancov și profesorul Chișeev Petru, care și în prezent ducă mai departe faima acestei formații culturale, care în repertoriul său a avut compoziții de Ciprian Porumbescu, Gavril Muziceanu, N. Lungu, Augustin Bena, Mihail Berezoșchi, Ioan Vidu, T. Brediceanu etc....

Corul Dobrei este vestit în tot județul Hunedoara și mai departe, fiindcă în anul 1932, în cadrul unui concurs județean, organizat de „Astra” — Deva a luat premiul întâi, iar în anul 1952 sub bagheta eminentului dirijor preotul Traian Șulea, tot fiu de grănicier local, a obținut premiul doi pe țară la un concurs ținut la București în cadrul Căminelor culturale.

Această frumoasă organizație corală a avut bucuria deosebită că în 1904 s-a participat la Tedeumul oficiat în biserica Dobrei, cu prilejul alegerii în această localitate a primului deputat român Aurel Vlad, în dieta maghiară din Budapesta. Se reaminteste că majoritatea coriștilor s-au încadrat pe parcurs la corul Căminului cultural, iar duminica dădeau și răspunsuri la serviciul divin.

Ca fost paroh în Dobra urez acestui cor să ducă mai departe faima comunei de luptători fruntași pentru cauza națională în frunte cu protolereul Morariu Iosif ce-și doarme somnul de veci acolo în cimitirul local.

Pr. Simion Ganța

Noul Testament de la Bălgrad (Alba Iulia)

(Continuare din pag. a 2-a)

limba noastră de sub tutela celei slavone. Constatînd că materialul lexical al limbii populare este insuficient ca să înfățișeze ideile noi, el recurge la sistemul împrumuturilor din vechea limbă grecească și arată astfel calea sporirii vocabularului popular, prin cuvinte savante.

Avînd în vedere că limba populară își continuă viața liberă și spontană, iar cea literară este stîlucită de armura grea a sintaxei slavone, Simion Ștefan își propune ca în traducerea sa să se ridice deasupra textului, redînd ideea Lui îi revine meritul primei încercări cugetate și impuse ca un principiu în chestiunea desfacerii limbii noastre din cătușele sintaxei slavone.

Prin aceste idei, Mitropolitul Ardealului prezintă o însemnătate deosebită pentru ideea unirii tuturor românilor printr-o cultură religioasă comună, pentru dezvoltarea și desăvîrșirea limbii noastre literare, cit și pentru istoria cugetării românești. Fără nici o influență externă și numai sub puterea necesității care-i cerea să dea o soluție năzuinței de a fi înțeles de toți românii, el ajunge singur la marile și sănătoasele principii arătate mai sus.

Pentru aceste motive, împlinirea a 340 de ani de la apariția Noului Testament din 1648, este un prilej bine venit de a ne aminti de mitropolitul bălgrădean, recunoscîndu-i meritele ce-i dau dreptul de a fi pomenit.

Mihail Diaconescu, DEPĂRTAREA ȘI TIMPUL, București, 1986, 559 p.

Cartea lui Mihail Diaconescu este un adevărat encomion al originilor și ființării românești pe vatra părintească, al depărtărilor și timpului înscris între Dunăre, Carpați și Mare de-a lungul celor două mii de ani, un encomion consacrat culturii și spiritualității românești — inedită sinteză între Nord și Sud, între Răsărit și Apus, cum spunea marele savant N. Iorga, aici la „poarta creștinătății”, la gurile Dunării și la confluența dintre două lumi și timpuri ale istoriei umane. Nici o vatră a unui popor nu a cunoscut involburările și pustiirile neamurilor călătoare, dar nici măreția de „grădina a Maicii Domnului” ca „gura de rai” românească. De aici și dimensiunile cosmice ale credinței și închinării noastre. Iar timpul nostru, sub aura căruia am primit încă din leagăn mirul credinței lui Hristos prin predica celui dintâi chemat la apostolat, Sf. Andrei, această „eră nouă, era dragostei, agape”, prin Dionisie Exiguul avea să fie „sortită unei îndelungate răspândiri, dincolo de întinderea și istoria Imperiului Roman, peste secole și milenii, în lumea întregă, la toate neamurile pământului” (p. 558—559). Depărtările în care se pierd originile etnogenezei românilor nu pot fi despărțite de timpul statorniciei ființării și deveniri românești, prin trăirea unității de credință și de neam, prin păstrarea aceluiași legi și datini strămoșești, prin împărtășirea din frumusețile aceluiași grai străbun: „În multe privințe locuitorii de prin sate își păstrau obiceiurile lor statornice, care n-aveau nimic de-a face cu învățătura apostolică. Primind noua credință creștină ei păseau la altare aducând cu ei o bună parte din datinile lor străvechi” (p. 210). Totodată cinstim și moștenirile gândirii și scrisului patristic atît de rodnice, încă din primele veacuri creștine, în mănăstirile și cetățile Scitiei Minor, „faima nepieritoare a marilor ierarhi și înțelepți din care se ridicaseră în felurite timpuri bărbați strălumiți în cuvînt ca Sfintul Niceta de Remesiana, cîntăreț iscusit și doctor angelicus, ca Laurentius de Novae, scriitor și cuvîntător de omilii, ca Sfintul episcop Betranion, potrivnicul împăratului Valens, ca Theotim de Tomis, îmblînzitorul și creștinătorul hunilor, ca Sfintul monah Ioan Cassian Romanul și mulți alții” (p. 33). Inscriind epoca străromână între principalele momente ale „fenomenologiei culturale românești”, cartea lui Mihail Diaconescu *Depărtarea și timpul* poate fi pentru orice român o căutare de sine în depărtarea și timpul neamului nostru, dar și în rodirile credinței în Fiul lui Dumnezeu atît de bogate pe întreg cuprinsul românesc. Astfel credința a fost însăși definirea identității noastre, după zisa dintotdeauna a poporului: „Măi române, măi creștine”, iar Biserica oblatuitoria acestui leagăn românesc, pururea alături de durerile și bucuriile neamului din sinul căruia a răsărit. Tutorul acestor adevăruri și omeției românești, cartea lui Mihail Diaconescu le consacra o emoționantă evocare. O evocare de inimă și de suflet. Un imn din inimă și pentru inimă românească, izvorit din dragostea de neam, de trecut, de spiritualitate, credință și datinile acestui neam. În iubirea de acest pămînt strămoșesc „orice depărtare este timp” (p. 473), timpul afirmării românești prin vitejia lui Mircea, Ștefan sau Mihai. Prin ea ne definim și ne înscrim elogiului ființării românești, dar și legăturii veșniciei cu istoria sălășluită în lume de intruparea Logosului: „Depărtarea e (...) chipul legăturii între Logos, cel mai presus de orice depărtare și timp, și făpturile mărginite... După cum fiecare om poartă un timp anume, tot așa în el se înscrie depărtarea în marginile căreia se mișcă... Purtăm depărtarea în noi” (p. 472).

Astfel *Depărtarea și timpul* este o carte care nu trebuie să lipsească nici unui doritor de a cunoaște glorioasa afirmare românească pe această vatră strămoșească.

Pr. V. Nechita

Virgil Cîndea — Constantin Simionescu, Prezențe culturale românești — Bulgaria, Iugoslavia, Grecia, Asociația „România”, București 1987, 202 p., 21×22 p.

Este al patrulea volum-album de acest fel, după *Prezențe culturale românești — la Muntele Athos* (1979), *Prezențe culturale românești — la Ierusalim, Paros, Patmos, Sinai, Alep* (1982), *Prezențe culturale românești — în Austria, Belgia, Elveția, Franța, R. F. Germania, Olanda, Portugalia, Spania, Suedia* (1984).

Acest al patrulea volum cuprinde prezențele culturale românești păstrate în țările limitrofe: Bulgaria, Iugoslavia și Grecia, țări zise din Peninsula Balcanică, cu care am avut relații politice, economice, culturale de bună-vecinătate și prietenești, în decursul veacurilor, și chiar „de destin comun, menit să ne apropie, prin idealuri și adesea prin suferințe”, cum afirmă, pe bună dreptate, autorii în *Introducere*.

Ei arată și în acest volum trecutul istoric al poporului român, vitreg dar eroic pentru apărarea patriei, a libertății, independenței și suveranității, geniul artistic și cultural al poporului, viguros și creator, sufletul lui religios (ortodox) binecuvîntat și dărnice... Țările românești au preluat și au continuat spiritualitatea, cultura și civilizația imperiului roman de răsărit, ale Bizanțului, după căderea Constantinopolului (1453), și au ajutat generos, câteva sute de ani, epocă numită *Bizanz după Bizanz*, popoarele din sud-estul Dunării și din Orientul Apropiat, cultural, economic, școlar, religios și politic, ca să se salveze și să se mențină, etnic și politic, în oceanul nivelator al Islamismului și în rezistența și lupta de eliberare de sub Semilună.

Numeroase prezențe culturale românești în aceste țări din Peninsula Balcanică adevărate acestea, concret și cu puterea evidenței, și constituie un simbol al prieteniei și al înfrățirii popoarelor din sud-estul Europei.

În partea album, sînt înfățișate aceste numeroase mărturii în reproducere foto, cu indicarea localității și instituției unde se află.

Astfel, cărți românești vechi și deosebit de prețioase, precum *Liturghierul lui Macarie, Invățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, Betravangheliare, Molitvenice* (unul din 1504, scris din porunca lui Ștefan cel Mare), *Mineie*; hrisoave de dănie de la domni și binefăcători; icoane și obiecte de cult de metal prețioase și lucrute artistice... se află și se păstrează cu multă grijă în Biblioteca Națională „Chiril și Metodiu” din Sofia, Muzeul istorico-arheologic bisericesc din Sofia, Muzeul mănăstirii Rila, Biblioteca Națională din Belgrad, Muzeul Patriarhiei Sîrbe din Belgrad, Muzeul Bisericii Ortodoxe Sîrbe, Muzeul Bizantin și Muzeul Societății Istorice și Etnografice, din Atena, la mănăstirile athonite... Apoi sînt prezentate mănăstiri și biserici, ctitorii românești ca: Mănăstirea Racovița (ctitoria lui Radu I, 1377—1383), Mănăstirea Sfintul Gheorghe din Bania Risa (a Buzestilor Stroe și Sima), bisericile din Uzdin, Virșeț, Vlaiková, Ritișevo (Iugoslavia), mănăstirile athonite Zografu, Dochiariu, Lavra, Prodromul; biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel (ctitoria lui Matei Basarab, 1644), biserica Sf. Dumitru din Svistov, biserica românească din Sofia, biserica Sfinții Arhangheli din Arbanasi (Bulgaria), Mausoleul de la Grivița, construit de statul român în anul 1902, Monumentul eroilor de la Rahova ș. a.

În total sînt 231 reproducere foto — aproape toate colorate. Cartea-album *Prezențe culturale românești*, IV, este totodată și o superioară realizare a poligrafiei românești actuale.

Pr. Gh. Cunescu

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

Interviul P. S. Episcop NIFON PLOIEȘTEANUL — Vicar-Patriarhal acordat Agenției France Presse

ÎNTREBARE: În ce măsură proiectul de sistematizare a Bucureștiului afectează Biserica Ortodoxă Română, avînd în vedere că un număr de biserici din Capitală au fost demolate?

RĂSPUNS: *Desigur că regretăm cînd, datorită sistematizării, unele biserici sînt demolate, dar din cele ce voi spune reiese că situația are și o altă față, mai optimistă.*

Urbanizarea și modernizarea orașelor este un fenomen general și inevitabil. După cum se știe acest lucru cere însă peste tot sacrificii. Așa s-a întîmplat, de exemplu, la Paris, cînd s-au trasat marile bulevarde, după cum tot așa s-a întîmplat și la București, la începutul secolului XX, cînd s-a făcut o primă încercare de modernizare. Atunci au fost dărîmate biserici și mănăstiri de mare importanță istorică, artistică și culturală, precum și Mănăstirea Sărindar (pe locul căreia se află astăzi piața Universității), Mănăstirea Sf. Ion grecesc (pe locul căreia s-a ridicat clădirea CEC-ului), și altele.

În procesul actual de modernizare, trebuie recunoscut, au existat unele biserici care au fost demolate. Totdeauna însă, au avut loc în această privință prealabile discuții cu conducerea Bisericii. Ca rezultat al discuțiilor, s-a recurs, de cele mai multe ori, la soluția mutării. Bisericile monumentale istorice și cu valoare artistică de arhitectură sau pictură religioasă, au fost mutate din locul lor și amplasate, uneori la distanțe de cîteva sute de metri, păstrîndu-se intactă construcția, datorită unei originale metode românești de translație.

Astfel, au fost translate următoarele biserici:

1. Biserica Schitul Maicilor (1726), mutată la cca. 250 m;
2. Biserica Olari (1758);
3. Biserica Sf. Ilie — Rahova (1837);
4. Palatul Sfintului Sinod din curtea Mănăstirii Antim (1715);
5. Biserica Mihai Vodă (1589—1591);
6. Biserica Sf. Gheorghe — Capra;
7. Biserica Sf. Ioan — Piață;
8. Biserica „Cuibul cu barză”.

Toate aceste translări au costat statul peste 30 milioane lei.

În grija noastră, a ierarhiei, pentru asigurarea normală a vieții bisericești, una din preocupările principale a fost restaurarea și construirea multor

biserici pe tot cuprinsul Patriarhiei Române. În această preocupare a noastră am primit ajutor substanțial din partea Statului.

De menționat este faptul că o întreprindere de stat ne reconstruiește, cu materiale repartizate tot de Stat, pe Șoseaua Olteniței, clădirile Ateliereleor Institutului Biblic care au existat și au trebuit să fie demolate, datorită cerințelor procesului de sistematizare. S-a reconstruit, tot pe cheltuiala Statului, o arhipă de clădirilor din jurul bisericii Antim, pe locul rămas gol după translarea clădirii Palatului Sfintului Sinod. De asemenea, tot astăzi, se construiește o impunătoare clădire a Institutului teologic universitar din București.

De reținut că municipiul București are astăzi peste 275 de biserici și circa 400 de proești.

Statul român ne-a dat concursul întotdeauna la restaurarea bisericilor și mănăstirilor monumente istorice. Între 1969—1979 a cheltuit 170,9 milioane lei în acest scop. Între 1980—1984 a autorizat restaurarea a 505 biserici monumente istorice pentru care Biserica a cheltuit 156,9 milioane lei. Avem evidența tuturor. În București s-a terminat recent restaurarea Bisericii Sf. Gheorghe Nou, care cădea la un moment dat într-un perimetru de demolări și care acum a fost dată cultului.

De menționat, de asemenea, este și faptul că numai între anii 1975—1986 au fost construite sau reconstruite 308 biserici pe tot întinsul Patriarhiei Române.

ÎNTREBARE: Cum reacționați la zvonurile că Palatul Patriarhal și Catedrala Patriarhală ar urma să fie demolate datorită sistematizării urbane?

RĂSPUNS: *Acestea sînt pure zvonuri pe care le respingem cu toată hotărîrea ca și alte zvonuri cum ar fi demolarea bisericii Parcul Domeniilor sau Cașin. Catedrala patriarhală este de secole Centrul bisericesc al Bucureștiului, unde se află moaștele Sf. Dimitrie din Basarabi, iar Palatul patriarhal servește ca reședință oficială a Patriarhului Bisericii — rol pe care l-a îndeplinit și în trecut pentru toți înfîștătorii Bisericii Române, după mutarea Capitalei de la Curtea de Argeș și Tîrgoviște la București. În acest palat au avut loc ședințele Sfintului Sinod și ale Adunării Naționale Bisericești și tot aici sînt primii demnitarii bisericești străini, aflați în vizită în țara noastră, după toată datina noastră bisericească și românească.*

SIBIU

pe amîndouă. În ultimul timp reparații capitale s-au făcut bis. Sf. Paraschiva, a cărei pictură a fost restaurată, iar spațiile libere completate armonios cu pictură nouă de către d-na Elisabeta Ursu. Astfel reînnoită, biserica a fost sfințită Duminică, 22 noiembrie 1987, de către I. P. S. Mitropolitul Antonie al Ardealului. Răspunsurile au fost date de obștea credincioșilor. După slujba de sfințire și Sf. Liturghie, C. pr. Alex. Comșa a făcut o prezentare a parohiei și o dare de seamă asupra lucrărilor săvîrșite, mulțumind bunilor săi credincioși pentru dragostea și jertfelnicia lor. Cuvînt de învățătură a rostit apoi I. P. S. Mitropolitul Antonie, care, după ce a apreciat strădanile preotului și credincioșilor din parohia Cuculata, a zăbovit asupra pericolului evanghelice, cu parabola bogatului căruia i-a rodit țarina, pe care a tălmăcit-o într-un mod cît se poate de ziditor. Pentru munca depusă pe tărîm pastoral și gospodăresc, C. pr. Alex. Comșa a fost distins și hirotesit „iconom”, acte de apreciere primind totodată consiliul și comitetul parohial.

Duminică, 29 noiembrie 1987, după Sf. Liturghie din capela mitropolitană și slujba Te-Deum-ului, în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu s-au desfășurat lucrările Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea 1987. Lucrările au fost conduse de I. P. S. Mitropolitul Antonie, fiind prezenți deputații eparhiali, profesorii titulari și profesorii onorari de la Institutul Teologic din Sibiu, alți invitați. Deschizînd lucrările, I. P. S. Mitropolitul Antonie a rostit o amplă și edificatoare cuvîntare, în care, în prima parte, a insistat cu deosebire asupra necesității de a se desfășura permanent o activitate constructivă, asupra obligației ca „ceea ce s-a pus în noi să folosim pînă la ultima posibilitate, cu atît mai mult cu cît ceea ce s-a pus în noi nu s-a pus în alții”. Sub semnul acestei îndatoriri de a ne valorifica fiecare talentul sau talanții cu care ne-a înzestrat Dumnezeu, de a avea constința că mereu este cîte ceva de făcut, de realizat, de creat, de înfăptuit — a arătat I. P. S. Sa — s-a desfășurat activitatea și în anul 1987 în Arhiepiscopia Sibiului. În continuare, I. P. S. Mitropolitul Antonie a adus în atenția deputaților eparhiali cîteva idei urmărite în chip special în anul ce-și încheie cursul: grija în problemele mari ale zilelor noastre, în a forma credincioși în dragoste de Dumnezeu, de oameni și de patrie, grija față de bunurile bisericești etc. Cele de mai sus au fost exemplificate cu date concrete, bogate, luate din cele trei sectoare de activitate ale Arhiepiscopiei: bisericesc, cultural și economic, cît și cu referiri la activitatea întregii noastre Biserici, pe plan intern și extern. S-a trecut apoi la prezentarea rapoartelor și anume: al Sectorului bisericesc, raportor P. C. prot. Gr. Cernea (Agnită), care, între altele, s-a referit la activitatea internă și externă a I. P. S. Mitropolitul Antonie, la lucrarea pastoral-misionară din Arhiepiscopia, la colecta F. C. M., la mișcările de personal etc.; al Sectorului cultural, raportor P. C. prot. I. Găban (Medias), care a adus în atenție, între altele, aspecte legate de învățămîntul teologic, conferințele preoțesti, activitatea editorială din 1987, lucrarea predicatorială și social-obștească a preoților etc.; al Sectorului economic, raportor dl. I. Georgescu (Medias), care s-a ocupat de situația financiară la sfîrșitul anului 1986 și primele trei trimestre din anul în curs, la ambele veniturile fiind mai mari decît cheltuielile, de obiective economice, lucrările de la Mănăstirea Brîncoveanu etc. Pe marginea rapoartelor au luat cuvîntul: P. C. prot. Z. Moșoiu (Brașov), dl. M. Hălămagiu (Avrig), P. C. prot. R. Zaharia (Făgăraș) și P. C. prot. V. Prodea (Brașov), care au apreciat activitatea desfășurată în Arhiepiscopia în anul 1987, angajîndu-se ca în numele preoților și credincioșilor pe care îi reprezintă să-și facă cu rîvnă datoria și de acum înainte. Supuse la vot, rapoartele au fost aprobate în unanimitate. S-au expediat apoi telegrame omagiale Conducerii noastre de stat și bisericești, precum și altor instituții, după care lucrările Adunării eparhiale ale Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea 1987, au fost declarate închise.

Între 10—14 decembrie 1987, I. P. S. Mitropolitul Antonie al Ardealului a luat parte, la Geneva (Elveția), la lucră-

riale Comitetului financiar al Conferinței Bisericilor Europene.

Duminică, 13 decembrie 1987, I. P. S. Sa a participat la primirea oficială, la Consiliul Ecumenic al Bisericilor și la Conferința Bisericilor Europene, a Sanctității Sale Patriarhul ecumenic Dimitrios I.

Joi, 17 decembrie 1987, în cadrul vecerniei din catedrala mitropolitană din Sibiu, corul studenților de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, condus de P. C. arhid. prof. I. Popescu, a susținut un frumos program de colinde, gustate cu mult folos sufletesc de mare număr de credincioși, care a umplut pînă la refuz catedrala. La sfîrșit, I. P. S. Mitropolitul Antonie al Ardealului a rostit un ziditor cuvînt de învățătură, tălmăcind, între altele, mesajul colindelor noastre străbune, religios, moral, social etc. Adresîndu-se în chip special studenților teologi, I. P. S. Sa le-a reamintit unele aspecte legate de misiunea preoțească, pentru care sînt îndatorati să se formeze într-un mod cît mai responsabil posibil, dîndu-le totodată o seamă de îndrumări pentru vacanța de Crăciun.

Un foarte reușit concert de colinde a susținut în aceeași catedrală, Duminică, 20 decembrie 1987, în cadrul vecerniei și corul mixt al catedralei mitropolitane din Sibiu, condus de P. C. arhid. prof. I. Popescu. În pauză, P. Cuv. arhim. Casian Crăciun de la Institutul Teologic din Sibiu a predicat despre unele înțelesuri ale colindelor, care au în centrul lor persoana divino-umană a Mîntuitorului Iisus Hristos, temelia Legii noastre ortodoxe românești.

După ce în seara de Crăciun a primit colindători pînă tîrziu în noapte, vineri, 25 decembrie 1987, Nașterea Domnului, I. P. S. Mitropolitul Antonie al Ardealului a săvîrșit în catedrala mitropolitană din Sibiu, înconjurat de un mare sobor de preoți și diaconi, Sf. Liturghie arhierescă, în cadrul căreia a hirotonit întru diacon pe licențiatul în Teologie Fulea Dragoș. La priceasnă, după ce corul catedralei a interpretat un mînunchi de colinde, I. P. S. Sa a expus credincioșilor Pastorală de Crăciun trimisă tuturor parohiilor din Arhiepiscopia Sibiului.

Vineri, 1 ianuarie 1987, I. P. S. Mitropolitul Antonie a săvîrșit Sf. Liturghie în catedrala mitropolitană din Sibiu, la priceasnă roșind un bogat cuvînt de învățătură despre Sf. Vasile cel Mare, amintind totodată pe scurt marile aniversări și comemorări care vor avea loc în anul 1988.

În noua clădire de la reședința mitropolitană a avut loc apoi o recepție la care au participat: soborul slujitor, profesorii de la Inst. Teol. Univ. din Sibiu, permanența Consiliului arhiepiscopesc, deputații eparhiali. În numele celor prezenți, P. C. rector C. Voicu a exprimat I. P. S. Sale urări de mult bine pentru anul 1988.

În seara aceeași zile, la invitația I. P. S. Mitropolit Antonie, a avut loc la reședința mitropolitană o cină festivă, la care au participat: permanența consiliului arhiepiscopesc Sibiu, conducerea Inst. Teol. Univ. din Sibiu și alți invitați. Cel căsătorit au luat parte cu sîntie.

În cursul anului 1987 în Arhiepiscopia Sibiului au trecut la pensie următorii C. preoți: Constantin C. Vasile, parohia Valea Mare — prot. Sf. Gheorghe; Stelea Ioan, parohia Sîmpetru — prot. Brăsovs; Dr. Isa Iuliu, parohia Sf. Nicolae — Brăsovs; Neacsu Ioan, parohia Bogata Olteniță — prot. Rupea; Preda Virgil, parohia Apoldu de Jos — prot. Sibiu; Dragomir Ioan, parohia Turnu Roșu — prot. Sibiu; Dadu Ioan, parohia Mîndra — prot. Făgăraș; Boboc Victor, parohia Clujmeri — prot. Sf. Gheorghe și Orian Solomon, parohia Sibiu-Lazaret.

Centrul arhiepiscopesc Sibiu multumeste călduros tuturor acestor preoți pentru rîvnă avută, dragostea arătată și munca depusă în lucrarea pastoral-duhovnicească și gospodărească la parohiile unde au păstorit și roagă pe Părințele luminilor să le rînduască și de acum înainte ani buni, cu sănătate și pace, cu cît mai multe și înălțătoare bucurii.

Miercuri, 6 ianuarie 1987, pe praznicul Botezului Domnului, în catedrala mitropolitană din Sibiu s-a oficiat Sf. Liturghie arhierescă de către I. P. S. Mitropolit Antonie, ajutat de un sobor de preoți și diaconi.

La priceasnă, I. P. S. Sa a rostit un ziditor cuvînt de învățătură.

La sfîrșitul Sf. Liturghii s-a săvîrșit slujba ageazmei mari, după care la reședința mitropolitană a avut loc o recepție, dată în cinstea corului mixt al catedralei mitropolitane din Sibiu, condus de P. C. arhid. prof. I. Popescu.

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

CLUJ

Duminică, 20 septembrie 1987. Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, a săvârșit sfințirea bisericii din parohia Șomcuța Mare, prot. Lăpuș, jud. Maramureș, construită în anul 1885, reparată în interior și exterior între anii 1985—1987, prin jertfelnicia bunilor credincioși și purtarea de grijă a vrednicului preot paroh Alexandru Avram, care pentru activitatea desfășurată în cei aproape 40 de ani de preoție, a fost distins și hirotesit iconom stavrofor, cu dreptul de a purta cruce.

La sfârșitul Sf. Liturghii, arhieresti, P.S. Sa a rostit un bogat cuvânt de învățătură.

Duminică, 27 septembrie 1987. Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil, a săvârșit sfințirea bisericii din parohia Nima, prot. Dej, jud. Cluj, construită între anii 1980—1982, împodobită cu pictură executată de pictorul Iacob Varga, între anii 1984—1985 și înzestrată cu toate cele de trebuință pentru buna desfășurare a serviciilor religioase, prin jertfelnicia bunilor credincioși, cu ajutorul din partea Arhiepiscopiei Clujului și cu purtarea de grijă a harnicului preot paroh Ioan Costin, care pentru osteneala depusă a fost distins cu rangul de iconom, cu dreptul de a purta brâu roșu, iar consiliului parohial i-a fost înmănat un act de apreciere pentru munca depusă.

La sfârșitul Sf. Liturghii arhieresti, I.P.S. Sa a rostit un bogat cuvânt de învățătură.

Duminică, 1 noiembrie 1987. I.P.S. Arhiepiscop Teofil Herineanu a săvârșit Sf. Liturghie în Catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca și a hirotonit pe licențiatul în teologie Iustin Oprisan întru diacon pe seama Catedralei, iar pe diaconul Ioan Suciu întru preot pe seama parohiei Sf. Ioan Botezătorul din municipiul Cluj-Napoca.

Duminică, 1 noiembrie 1987. P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a săvârșit resfințirea bisericii din filia Budacu de Jos, aparținătoare parohiei Budus, prot. Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud, care a fost renovată în interior și exterior prin jertfelnicia vrednicilor credincioși și cu purtarea de grijă a preotului paroh Constantin Mileșan.

La sfârșitul Sf. Liturghii arhieresti, P.S. Sa a rostit un cuvânt de învățătură.

Duminică, 8 noiembrie 1987. I.P.S. Arhiepiscop Teofil Herineanu a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă în Catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca și a hirotonit pe diaconul Gavril Man întru preot pe seama parohiei Luna de Jos, prot. Dej, jud. Cluj.

Duminică, 8 noiembrie 1987. P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a săvârșit resfințirea bisericii din filia Mărești, aparținătoare parohiei Dingău Mic, prot. Huedin, jud. Cluj, care a fost renovată în exterior și interior și împodobită cu pictură, prin jertfelnicia credincioșilor și cu purtarea de grijă a tinărului preot paroh Mihai Gocan.

La sfârșitul Sf. Liturghii arhieresti, P.S. Sa a rostit un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 11 noiembrie 1987. În prezența Permanenței Consiliului eparhial, a profesorilor de la Seminarul Teologic și a unor preoți din municipiul Cluj-Napoca, în sala de recepție, a reședinței arhiepiscopale, a fost sărbătorită ziua de naștere a I.P.S. Arhiepiscop Teofil Herineanu.

Cu acest prilej a luat cuvântul P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul — în numele Centrului eparhial, a preoților și credincioșilor din eparhie, P.C. vicar administrator Liviu Ștefan, P.C. Prot. Ioan Jeler și P.C. Arhid. Prof. C-tin Bradea — directorul Seminarului Teologic, omagii după cuviință pe întistătorul eparhiei Clujului care de trei decenii ostenește pentru „cîrmuirea pe calea mîntuirii a turmei celei cuvîntătoare”.

Tuturor a răspuns I.P.S. Teofil. Evocînd începuturile arhieriei în urmă cu 38 de ani, a mulțumit mai întîi lui Dumnezeu pentru ajutorul și milostivirea de care s-a învrednicit I.P.S. Sa de-a lungul celor 55 de ani de slujire la Bisericii lui Hristos, la început ca preot iar de 38 de ani ca arhieru; apoi a mulțumit tuturor colaboratorilor I.P.S. Sale pentru modul în care au înțeles să se identifice cu interesele majore ale Bisericii, după care a mulțumit celor prezenți pentru participare și pentru gândurile exprimate în această zi deosebită din viața I.P.S. Sale.

Duminică, 29 noiembrie 1987. sub președinția I.P.S. Arhiepiscop Teofil, a avut loc ședința anuală de lucru a Adunării eparhiale în care s-a prezentat și analizat activitatea pastoral-misionară, economică și culturală desfășurată la Centrul eparhial, Seminarul Teologic, parohiile și mănăstirile arhiepiscopiei Clujului în anul 1987.

Duminică, 13 decembrie 1987. după slujirea vecerniei, în Catedrala arhiepiscopală, în prezența I.P.S. Arhiepiscop Teofil, a P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul și a unui impresionant număr de credincioși, a avut loc un foarte frumos concert de colinde susținut de corul elevilor Seminarului Teologic din Cluj-Napoca pregătit și dirijat de P.C. Pr. Prof. Vasile Stancu.

La sfârșitul concertului I.P.S. Teofil a adus cuvînt de mulțumire coriștilor și dirijorului pentru buchetul de colinde românești care a delectat duhovnicește pe toți cei prezenți.

Duminică, 20 decembrie 1987. în catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca, după slujba vecerniei, a avut loc tradiționalul concert de colinde susținut cu măiestrie de corul catedralei, pregătit și dirijat de P.C. Arhid. Prof. Ioan Brie. Bine alese și cu multă simțire interpretate, colindele au oferit o aleeșă delectare spirituală numeroșilor credincioși care au participat și în acest an la concert.

ALBA IULIA

Joi, 15 octombrie a.c., sub îndrumarea directă a P.S. Episcop Emilian a avut loc la Centrul eparhial o consfătuire de lucru cu preoții din raza municipiului Alba Iulia, în cadrul căreia s-au dezbătut aspecte ale vieții pastorale și bisericesti, propuneri de măsuri pentru îmbunătățirea activității pastoral-misionare.

Miercuri, 21 octombrie 1987. cu prilejul prăznuirii Cuviosilor români Visarion, Sofronie și Mucenicul Oprea, mărturisitori al dreptei credințe, P.S. Episcop Emilian, înconjurat de un sobor de preoți a oficiat Sf. Liturghie arhierescă în Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia și a rostit un cuvînt de învățătură.

Mart, 27 octombrie a.c., P.S. Episcop Emilian a prezidat Conferința administrativă a preoților din raza județului Mureș care a avut loc la Tg. Mureș.

Joi, 29 octombrie a.c., P.S. Episcop Emilian a prezidat lucrările Conferinței administrative a preoților din protopopiatul Miercurea Ciuc, județul Harghita.

Joi, 5 noiembrie P.S. Episcop Emilian, însoțit de un sobor de preoți a oficiat, în incinta mănăstirii Rimet, rînduiala prohodului pentru vrednicul de pomenire Prof. Univ. Dr. Vasile Drăguț, în prezența celor care au venit să-și ia un ultim rămas bun de la cel ce a fost rectorul Institutului de arte plastice „Nicolae Grigorescu” din București, profesor și pedagog iscusit, cunoscut om de cultură și artă. În cuvîntul rostit cu acest prilej, P.S. Sa a omagiat personalitatea defunctului, dragostea pe care o avea pentru valorile istorice și artistice ale poporului român, dedicîndu-și viața punerii în lumină a mărturiilor de continuitate românească. De numele prof. Vasile Dră-

guț se leagă descoperirea celei mai vechi atestări a organizării bisericesti din Transilvania prin numele „Arhiepiscopului Ghelesie” descoperit pe un strat de pictură din anul 1377, în biserică veche a mănăstirii Rimet. La înmormîntare au luat cuvîntul: Prof. Dr. Dan Grigorescu, cercet. Tereza Sinigalia, Prof. Constantin Blendea, Arhid. Dr. Cristian Moisescu și Prof. Dr. Gheorghe Anghel, aducînd un ultim omagiu regretatului om de știință.

■ În prima jumătate a lunii noiembrie au avut loc în cele opt protopopiate ale Eparhiei Conferințele preoțești cu tema: „A 40-a aniversare a proclamării Republicii — 30 Dec. 1947—30 Dec. 1987”, după următorul program: luni 2 noiembrie la prot. Tg. Mureș, marți 3 noiembrie la prot. Sighișoara, miercuri 4 noiembrie la protopopiatul Reghin, joi 5 noiembrie la prot. Luduș, luni 9 noiembrie la prot. Alud, marți 10 noiembrie la prot. Alba Iulia, miercuri 11 noiembrie la prot. Clămpeni, joi 12 noiembrie la prot. Miercurea Ciuc. P.S. Episcop Emilian a prezidat conferințele de la Prot. Alud, Alba Iulia și Clămpeni. Conferințele de la celelalte protopopiate au fost prezidate de delegați ai Centrului Eparhial.

ORADEA

Duminică, 27 septembrie 1987. P.S. Episcop Vasile, dînd ascultare chemării bunilor credincioși din parohia Șumal, prot. Șimleu Silvaniei, și a vrednicului lor păstor sufletesc, preotul Tiberiu Pușcașiu, a săvârșit slujba de binecuvîntare a bisericii lor parohiale, pe care au împodobit-o cu o frumoasă pictură în interior, iar în exterior au tencuit-o în terasit. De asemenea s-a construit și o casă parohială nouă. Ierarhul a adus cuvînt de laudă credincioșilor, iar membrii din vechiul și din noul Consiliu parohial le-a înmănat scrisori arhieresti de apreciere pentru largul sprijin în efectuarea lucrărilor. În mod deosebit, a adus elogii binemeritatei vrednicului preot Tiberiu Pușcașiu, fiu al satului, pentru statornicia pastorală, rar înțîlnită, de 53 de ani, în aceeași parohie, unde a depus o intensă muncă pastorală și patriotică, încununată cu succes, contribuind și bănește, simțitor, la înnoirea bisericii și la zidirea noii case parohiale, drept care l-a distins cu rangul de *iconom-stavrofor*. Cu aceeași distincție a fost hirotesit, cu acest prilej, și harnicul preot Petru Bercea de la parohia Fizeșu, prot. Șimleu, tot pentru o rodnică și statornică păstorie în aceeași parohie, timp de peste 40 de ani. Ierarhul a vizitat biserică din *Marca*, nou pictată, gata pentru binecuvîntare.

■ La data de 25 septembrie 1987, P.S. Episcop Vasile, în cadrul Sf. Liturghii săvârșite în Paraclisul episcopal, l-a hirotonit întru preot pe Diaconul Sorin Mititean, absolvent de seminar, pentru parohia Păulești, prot. Marghita.

■ În a doua jumătate a lunii septembrie 1987, s-au desfășurat, la sedile celor șapte protopopiate, lucrările conferințelor preoțești, avînd ca temă: *Momente din luptele poporului român pentru apărarea pămîntului strămoșesc*. La lucrările de la protopopiatele Satu-Mare, Carei și Marghita a participat și P.S. Episcop Vasile, iar la celelalte protopopiate lucrările au fost conduse de delegați chiriarnali de la Centrul Eparhial.

■ **Luni, 14 septembrie 1987,** de sărbătoarea Înălțării Sf. Cruci, P.S. Episcop Vasile a săvârșit sfințirea bisericii din filia *Sărvăzel* (parohia Pîr), prot. Carei, în urma amplelor lucrări de renovare în exterior și interior. În cuvîntul de învățătură, ierarhul a mulțumit credincioșilor pentru dragostea lor față de Biserica strămoșească și față de sfinții lor locași de închinăciune, înminind membrilor Consiliului parohial scrisori arhieresti de apreciere, iar harnicul preot-paroh Petru Georgescu acordîndu-i rangul de *iconom*.

■ **Slujbe arhieresti.** În prima zi a praznicului Nașterii Domnului, P.S. Episcop Vasile a săvârșit Sf. Liturghie în catedrala episcopală (Biserica cu Lună) din Oradea, în cadrul căreia s-a citit pastorală ierarhului. Dat fiind că în această zi, chiar în ziua de împlinit vîrsta de 75 de ani (născut la 25 decembrie 1912 în satul Deal — Alba), s-a oficiat un *Te-Deum* de mulțumită și rugăciune bunului Dumnezeu ca să-i îmulțască anii în deplină sănătate, pentru o rodnică și îndelungată arhiepiscopie, spre prosperarea vieții bisericesti și obștești în Eparhia Oradiei. Cuvîntul omagial, în numele preoților și credincioșilor din întreaga eparhie, a fost ținut de p. vicar eparhial Augustin Lucian, P.S. Sa a exprimat mulțumiri pentru omagii și urări și a dat mulțumită bunului Dumnezeu pentru tot ajutorul de pînă acum, rugîndu-l să-i învrednicească spre a-L putea preamări, și de acum înainte, cu aceeași putere și dragoste, pe El și Biserica Sa, și de a-și sluji poporul dreptcredincios și Patria.

■ **Concerte de colinde.** Ca în toți anii, de praznicul Nașterii Domnului, corul catedralei episcopale și corul bisericii „Sf. Nicolae” din Oradea au oferit credincioșilor frumoase programe de colinde. Primul concert a avut loc în cadrul vecerniei de duminică 20 decembrie 1987 în Biserica cu Lună, al doilea în seara de Ajun în Paraclisul de la reședința episcopală, iar al treilea în cadrul vecerniei din prima zi de Crăciun în biserică „Sf. Nicolae”. La acesta din urmă, a asistat și P.S. Episcop Vasile, care a vorbit despre frumusețea colindelor și datinilor de Crăciun, subliniind rolul lor de seamă în întărirea credincioșilor în credința religioasă, în cultivarea limbii române și în dragostea față de Biserica strămoșească și față de neamul românesc. În cadrul acestor concerte, ca și la Sf. Liturghie, a fost prezentată de un grup de colindători datina de Crăciun Izroii.

■ În zilele de 21—23 decembrie 1987, un grup coral format din studenți de la Institutul teologic universitar din Sibiu a prezentat, spre bucuria credincioșilor, un program de colinde în catedrala episcopală și în bisericile parohiale: Oradea-Ioșia, Oradea-C.F.R., Oradea-Sf. Treime, Nojorid, Botean și altele.

■ **Vizitații canonice.** Potrivit tradiției, și în acest an, în cea de a doua zi de Crăciun, P.S. Episcop Vasile s-a aflat în mijlocul bunilor credincioși din Municipiul Satu Mare, iar în cea de a treia zi al celor din orașul Carei. În Satu Mare, Sf. Liturghie a fost săvârșită în biserică cea nouă, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, impunătoare ca o catedrală, plină de credincioși pînă la refuz. Răspunsurile au fost date de corul parohial, care a oferit și un scurt dar reușit concert de colinde, sub priceputa conducere a noului preot Ioan Socolan. În cuvîntul de învățătură, ierarhul a arătat însemnătatea venirii Fiului lui Dumnezeu în lume pentru mîntuirea neamului omeneșc.

Slujba vecerniei a fost oficiată în biserică din parohia apropiată, *Mădăras*, răspunsurile fiind date de multimea credincioșilor, care, după otput, au cîntat un însemnat număr de colinde, unele foarte vechi, ceea ce — a spus P.S. Sa în cuvîntul său — dovedește cu mai multă tărie vechimea și continuitatea poporului român pe aceste plaiuri. Ierarhul l-a laudat pe toți pentru dragostea față de Biserica și Patrie, iar pe preotul-paroh Gavril Susan pentru rîvna sa pastorală.

La Sf. Liturghie de a treia zi de Crăciun, în biserică din orașul Carei, împodobită cu o frumoasă pictură, răspunsurile au fost date cu multă însufiețire de multimea credincioșilor, care, în timpul „miruitului”, au cîntat frumoase colinde. După otput, un grup de colindători din filia *Orbău* (parohia Cehal), a prezentat datina de Crăciun „*Vîflaimul*”. În cuvîntul de învățătură, chiar ierarhul a vorbit despre universalitatea operii de mîntuire a Domnului Hristos și a feliicității pe credincioși pentru marea lor dragoste față de Biserica strămoșească și față de Patrie, ca și pentru păstrarea și cultivarea datinilor de Crăciun, iar pe cel patru preoți, în frunte cu p. prot. Costache Mirea, pentru deosebitul lor zel pastoral.

Semnalăm ... Semnalăm ...

● În „*Luceafărul*”, (nr. 14, 1987), Ion Dodu Bălan publică o poezie intitulată „*Anno Domini 1929*”, o autobiografie a se-cundeii înfîlțirii sale cu lumina lumii, a primei poezii sub forma „*fiptului triumfal al vieții*”. Cuvintele se rostogolesc vesele libere și aspre, moțește, în ritm cotrușian, îndărătnic de precise și de-a dreptul.

● „*Vestea cea bună*” este titlul revistei editate de parohia ortodoxă română din Salzburg, Austria, aflată sub păstoria preotului Dumitru Viezuianu. Ajunsă la al treilea an de existență, revista îmbină în conținutul ei studii teologice și pastorale, cu informațiile parohiale și cele despre viața bisericească din țară. Apare în condiții grafice excepționale.

● „*Xilografura* cărții vechi românești, expresie a spiritualității noastre” e un interesant studiu semnat de Dragoș Morărescu în *Contemporanul* (nr. 23, 1986). Autorul arată că din sec. al XVI-lea pînă în al XIX-lea, xilografura a fost singurul domeniu de manifestare al artei grafice, motiv pentru care astăzi e ocrotită de Legea Patrimoniului Național. În Țara Românească xilografura apare în 1508 sub Radu cel Mare, în Liturghierul lui Macarie. Reprezintă stema Țării Românești. După aceea ea va apare în toate cărțile bisericesti din cele trei Țări românești, pînă aproape de vremea noastră. Dragoș Morărescu își exemplifică bogat studiul cu nume de gravori în lemn și cu teme.

E într-adevăr un domeniu artistic important care trebuia scos din uitare.

● „*Luceafărul*” găzduiește șase poezii de Grigore Vieru. Unele frumoase, altele adînci. Vieru nu se joacă cu cuvintele și nu le eliberează, decît atunci cînd reușesc să spună ceva important. Ceva foarte important. Poet mare! („*Luceafărul*”, 2, 1988, p. 8).

● Filolog și lingvist de renume bine stabilită, Ion Gheție se dovedește a avea și alte daruri. Un roman în 1983 (*Drumul*), o carte de povestiri în 1986 (*Alfa și Omega*) și în 1987 un nou roman: *Pomul vieții* (*Ed. Dacia, 1987*). Surprinde nu numai imaginația cu resurse de permanență surpriză, dar și știința construcției povestirii, care ține ochii lipiți de carte. Un scriitor se dovedește scriitor cînd e citit, cînd te ține el pe tine, nu cînd lectura e o caznă în căutarea sensurilor, pentru că nu vrei să te faci de ris pe tine însuși, aruncînd-o de pe la un sfert sau jumătate!

Ion Gheție în mod sigur ne mai rezervă surprize. A fost greu pînă a început! Va fi avut sentimentul că se trădează ca om de știință. Dar vocațiile coexistă ușor chiar și în unul și același om. O luptă se dă totuși și, probabil, chiar cel în cauză, urmărește această revoluție de palat cu înfrigurare: care va trece pe locul întii? Filologul sau romancierul? Promitem s-o urmărim și noi!

● Alexandru George readuce în prim plan o romancieră mare, care și-a cîștigat — așa vine vorba, dar adevărat e că și-a dăruit prin harul ei de povestitoare — un loc definitiv în literatura română. Cicul Vlașinilor e un teritoriu și un timp de viață românească transilvăneană zgrăvit cu o uriașă măiestrie. Totul are autenticitatea văzutului, a trăitului. Semnul mării artei Romanciera, se știe, se numește Ioana Postelnicu! (*România literară*, 2, 1988, p. 5. Pe toată pagina!).

● Despre Decebal, despre Continuitate (în limba italiană), despre Mărăști, Mărășești, Oituz, despre Ion Creangă, Varlaam, Timotei Cipariu și M. Kogălniceanu și apoi despre viața din Biserica Ortodoxă Română, despre Sfinții Nicolae și despre viața parohiei române din Florența (Italia) se scrie în revista parohială: „*Făclie românească*” (an. II, nr. 7—8, 1987, 57 p., format „*Steaua*”). Preotul Petre Coman și ing. Lucia Coman în *Făclia aprinsă. Luminează tuturor!*

● *Coordonnées de l'enseignement roumain en Transylvanie au XVII-e siècle, e un studiu semnat în „Revue roumaine d'histoire”, de Iacob Mărza (XXVI, nr. 4, 1987, p. 383—389). Aduce contribuții importante cu privire la dreptul românilor de a-și educa la școlă românești, copiii. Dieta din 23 iunie 1624 a deschis o astfel de cale anulînd interdicțiile de pînă atunci. S-a organizat o școală la Făgăraș (1657), dar au funcționat și școli pe lângă mănăstiri ca „Sfînta Treime” din Alba Iulia, Măgina (lîngă Aiud, 1611), Prislop, Plosca (Hunedoara), Ieud, Peri — Moisei (1672) și altele la Săliște (Sibiu) și Sf. Nicolae din Schei (Brașov). Autorul mai menționează școli pe lângă mănăstirile Birsana, Cuhnea, Apșa de Jos, Giulești, Săcele, Rotovlea, Budești, Petrova, Rona de Jos, Biserica Albă, Călinești. Cele mai multe au dispărut din cauza unei invazii tătare din 1717, spune autorul. Se mai știu și alte cauze, una numîndu-se „generalul Bukow”, un fel de tătar din ... Viena!*

● Prof. Victor V. Grecu semnează în „*Revista de istorie*” (tomul 40, nr. 11, 1987, p. 1077—1094) un foarte bine documentat studiu intitulat: „*Telegraful român împotriva politici de deznaționalizare a românilor în timpul dualismului austro-ungar*”. Cercetare cu rigoare și migală științifică, descoperind „clarvizuina și justetea principiilor” promovate de-a lungul existenței sale de ziarul nostru sibian.

ANTONIE P.

ȘTIRI ECUMENICE

● Consiliul Ecumenic al Bisericilor, în ședința Comitetului Executiv din septembrie 1987 (Atlanta, U.S.A.), a aprobat la 56 grupuri care luptă contra rasismului, un ajutor de 539.000 de dolari. A fost prezent și I.P.S. Antonie al Ardealului.

● Între 28—30 octombrie 1987, o delegație romano-catolică alcătuită din E.S. Cardinalul J. Willebrands, pr. Pierre Duprey, pr. Eleuterio Fortino și pro-nunțul Mgr. Sergio Sebastiani a făcut o vizită Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol, pentru a fi prezenți la sărbătorirea Sfinților Andrei și Petru, patronul Patriarhiei.

● Revista „ONE WORLD” a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Geneva, (nr. 129, oct. 1987) publică un lung și interesant articol intitulat „*Locul Mariei în discuțiile ecumenice*” (în l. engleză), sub semnătura Marlin Van Elderen. E un început promițător pentru o reorientare a Bisericilor membre într-un domeniu pînă acum evitat. Bisericile Ortodoxe nu pot decît să aprecieze asemenea inițiative, pentru care ele insistă de multă vreme.

A.P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. Aurel Jivi, Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu; tehnoredactori: Arhid. Ezechiel Oancea, Pr. Teodor Damian; corector: Pr. Vartolomeu Constantinescu.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Griviței nr. 64—66.